

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМ. С. З. ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

**на тему: «ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ
ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ У ***** ІВАНО-
ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

Виконав: студент групи Оп – 61

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

СІДЛЯРЧУК Б. О.

(Прізвище та ініціали)

Керівник: к. е. н., доцент ПРОКОПИШИН О. С.

(Прізвище та ініціали)

Рецензент: ***.**

(Прізвище та ініціали)

ЛЬВІВ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМ. С. З. ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ**

Освітній ступінь **«Магістр»**

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. зав. кафедри _____
(підпис)

«18» березня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу студенту
СІДЛЯРЧУКУ БОРИСУ ОЛЕГОВИЧУ
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ
***** ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

Керівник роботи ПРОКОПИШИН О. С., к. е. н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНУВМБ ім. С. З. ГЖИЦЬКОГО від «14» березня 2025 року № 194-4.

2. Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи до «05» грудня 2025 року

3. Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: нормативно-правові та літературні джерела за темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична звітність досліджуваного підприємства, інтернет-джерела, методичні рекомендації

4. Зміст кваліфікаційної (перелік питань, які потрібно розробити)
ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Готова продукція: економічна сутність, класифікація та методологія її визнання й оцінки в системі бухгалтерського обліку

1.2. Правове регулювання методології обліку готової продукції

1.3. Принципи і порядок ведення обліку готової продукції

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ *****

2.1. Організаційно-економічний аналіз виробництва та фінансової діяльності

2.2. Організація обліку готової продукції у *****

2.3 Синтетичний та аналітичний облік руху готової продукції

2.4. Організація та порядок інспектування виробленої сільськогосподарської продукції

РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

3.1. Рекомендації щодо вдосконалення організації облікового процесу готової продукції

3.2. Покращення системи внутрішнього контролю готової продукції на підприємстві для забезпечення достовірності облікових даних

3.3. Роль інформаційних технологій у підвищенні оперативності та достовірності обліку готової продукції

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, схеми, рисунки

6. Дата видачі завдання «18» березня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для дипломної роботи).	18.03.25-30.04.25 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	01.05.25 – 30.06.25 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи.	01.08.25 – 31.10.25 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	03.11.25 – 05.12.25 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Перевірка кваліфікаційної роботи на плагіат. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	08.12.25 р.

Студент _____
(підпис)

БОРИС СІДЛЯРЧУК
(ім'я та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

ОКСАНА ПРОКОПИШИН
(ім'я та прізвище)

УДК 631.162 : 631.115.11] (477.86)

Кваліфікаційна робота: 96 с. текстової частини, 19 рисунків, 19 таблиць, 72 позиції літературних джерел.

**ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ
***** ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.**

СІДЛЯРЧУК Б. О. – Кваліфікаційна робота. Кафедра обліку і оподаткування – ЛЬВІВ, ЛНУВМБ ім. С. З. ГЖИЦЬКОГО, 2025.

Текстова частина охоплює вступ, три розділи, висновки і пропозиції, список використаних джерел, додатки.

У першому розділі роботі здійснено огляд, систематизацію та класифікацію готової продукції, а також розкрито методологічні підходи до її визнання й оцінки в системі бухгалтерського обліку. Охарактеризовано особливості правового регулювання методології обліку готової продукції.

У другому розділі проведено організаційно-економічний аналіз виробничої та фінансової діяльності***** . Висвітлено порядок документального оформлення, а також синтетичного й аналітичного обліку руху готової продукції у *****». Представлено організаційні засади та методику внутрішнього контролю якості сільськогосподарської продукції.

У третьому розділі обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення організації облікового процесу готової продукції та визначено роль інформаційних технологій у підвищенні оперативності й достовірності облікової інформації.

На основі опрацювання теоретичного та практичного матеріалів зроблено відповідні висновки та конкретні пропозиції.

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі здійснено огляд, систематизацію та класифікацію готової продукції, а також розкрито методологічні підходи до її визнання й оцінки в системі бухгалтерського обліку. Охарактеризовано особливості правового регулювання методології обліку готової продукції.

Проведено організаційно-економічний аналіз виробничої та фінансової діяльності*****. Висвітлено порядок документального оформлення, а також синтетичного й аналітичного обліку руху готової продукції у *****». Представлено організаційні засади та методику внутрішнього контролю якості сільськогосподарської продукції.

У роботі обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення організації облікового процесу готової продукції та визначено роль інформаційних технологій у підвищенні оперативності й достовірності облікової інформації.

Ключові слова: облік, готова продукція, аналіз, виробництво, оцінка, контроль, якість, витрати, реалізація, собівартість, інформаційні технології,.

SUMMARY

The qualification paper provides a review, systematisation, and classification of finished goods, and reveals methodological approaches to their recognition and measurement within the accounting system. It also outlines specific features of the legal regulation of finished goods accounting methodology.

The work provides an organisational and economic analysis of the production and financial activities of ***** enterprise. Additionally, it presents the procedures for documentary recording, as well as synthetic and analytical accounting of finished goods movement at *****, and describes the organisational principles and methodology of internal quality control of agricultural products.

The paper substantiates proposals for improving the organisation of the accounting process for finished goods and determines the role of information technologies in enhancing the timeliness and reliability of accounting information.

Keywords: accounting, finished goods, analysis, production, valuation, control, quality, costs, sales, cost of production, information technologies.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	10
1.1. Готова продукція: економічна сутність, класифікація та методологія її визнання й оцінки в системі бухгалтерського обліку.....	10
1.2. Правове регулювання методології обліку готової продукції.....	21
1.3. Принципи і порядок ведення обліку готової продукції.....	25
2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ *****	30
2.1. Організаційно-економічний аналіз виробництва та фінансової діяльності*****	30
2.2. Організація обліку готової продукції у *****».....	41
2.3. Синтетичний та аналітичний облік руху готової продукції.....	54
2.4. Організація та порядок інспектування виробленої сільськогосподарської продукції.....	63
3. ОПТИМІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ	69
3.1. Рекомендації щодо вдосконалення організації облікового процесу готової продукції.....	69
3.2. Покращення системи внутрішнього контролю готової продукції на підприємстві для забезпечення достовірності облікових даних.....	72
3.3. Роль інформаційних технологій у підвищенні оперативності та достовірності обліку готової продукції.....	79
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Однією з головних проблем економіки України в сучасних умовах є подолання спаду виробництва вітчизняних підприємств і підтримання нормального відтворювального процесу на всіх його ланках.

Упродовж тривалого історичного періоду розвитку національної економіки притаманне посилення ролі сільськогосподарського виробництва у досягненні основних соціально-економічних результатів зростання.

За умов перенаселення нашої планети надзвичайно актуальним є також розвиток сільського господарства і для світової економіки. А отже, важливим завданням для кожної країни є розвиток сільськогосподарського виробництва, основними видами продукції якого є продукція рослинництва і тваринництва. Розв'язання цього завдання сприятиме наявності натуральних продуктів завдяки організації органічного виробництва, стимулюватиме створення додаткових робочих місць, сприятиме забезпеченню національної продовольчої безпеки й становленню гармонійного, сталого розвитку суспільства.

Тому увагу дослідників за багатьма напрямками економічних наук привертає готова продукція сільськогосподарського виробництва. Готова продукція є важливим об'єктом обліку та контролю, позаяк від правильного обчислення її собівартості, визначення результатів від реалізації продукції залежать фінансовий результат діяльності підприємства і точність визначення розміру податків, які підлягають сплаті в бюджет відповідно до вимог податкового законодавства.

Питання, що розкривають важливість обліку та контролю готової продукції підприємств і особливості обліку й контролю готової продукції підприємств агропромислового комплексу висвітлювали у своїх працях такі вітчизняні вчені, як Ф. Ф. Бутинець, Н. Г. Виговська, В. А. Дерій, І. В. Жиглей, С. В. Івахненко, Є. В. Калюга, Н. М. Малюга, М. Г. Михайлов, В. Я. Плаксієнко, В. В. Сопко, Л. К. Сук, П. Л. Сук, Н. М. Ткаченко та ін. Зазначимо, що готова продукція є

об'єктом обліку та контролю впродовж тривалого періоду часу, однак із розвитком суспільно-економічних відносин, зростаючими потребами вимог до інформаційного забезпечення управління процесами виробництва продукції сільськогосподарських підприємств та процесами їх реалізації постають завдання пошуку нових напрямів і підходів та визначення нових пропозицій стосовно вдосконалення обліку та контролю готової продукції агроформувань. Викладене зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи, її предмет і об'єкт, а також мету і завдання, які потрібно виконати.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних і методичних засад обліку готової продукції підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

Для досягнення означеної мети у випускній кваліфікаційній роботі поставлено та виконано такі **завдання**:

- ❖ дослідити економічну сутність поняття «готова продукція», класифікацію та методологію її визнання, оцінку в системі бухгалтерського обліку;
- ❖ здійснити огляд правового регулювання методології обліку готової продукції;
- ❖ обґрунтувати принципи й порядок ведення обліку готової продукції;
- ❖ провести організаційно-економічний аналіз виробництва та фінансової діяльності*****;
- ❖ описати організацію обліку готової продукції у *****»;
- ❖ розкрити методику синтетичного та аналітичного обліку руху готової продукції;
- ❖ відобразити порядок інспектування виробленої сільськогосподарської продукції;
- ❖ запропонувати рекомендації щодо вдосконалення організації облікового процесу готової продукції;
- ❖ покращити систему внутрішнього контролю готової продукції на підприємстві для забезпечення достовірності облікових даних;

❖ визначити роль інформаційних технологій у підвищенні оперативності та достовірності обліку готової продукції.

Об'єктом дослідження є процес обліку готової продукції *****
*****Івано-Франківської області.

Предмет дослідження – теоретико-методичні положення та прикладні підходи щодо обліку готової продукції підприємств.

Методи дослідження. Під час дослідження використано такі загальнонаукові методи пізнання: спостереження, абстракції, порівняння, індукції та дедукції, вимірювання взаємозв'язків, узагальнення, поєднання аналізу та синтезу, історичного і логічного підходів, а також спеціальні методи – статистичних групувань, методи економічного аналізу. У роботі також використано діалектичний метод пізнання, згідно з яким надано характеристику чинної законодавчо-нормативної бази.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку готової продукції з метою ухвалення ефективних управлінських рішень.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що розроблені рекомендації та прикладні пропозиції, спрямовані на вдосконалення методики обліку готової продукції, можуть бути впроваджені в господарську діяльність підприємств. Їх застосування посилить інформаційну, контролюючу та управлінську функції бухгалтерського обліку операцій з готовою продукцією на базовому підприємстві.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Готова продукція: економічна сутність, класифікація та методологія її визнання й оцінки в системі бухгалтерського обліку

Поняття «готова продукція» тлумачиться в науковій літературі як продукція, яка на конкретному підприємстві повністю завершена обробкою, пройшла всі стадії технічного випробування, приймання, укомплектування, згідно з умовами договорів із замовниками й відповідає стандартам чи затвердженим технічним умовам, не потребуючи подальшої обробки на вказаному підприємстві, і здана на склад або передана замовнику.

Доповнює це визначення Ф. Ф. Бутинець, який, обґрунтовуючи сутність готової продукції, вводить таку її ознаку, як «і придатна для споживання» [11, 85].

Автори М. І. Должанський та А. М. Должанський до наведеного трактування додають, що готова продукція може мати, а може не мати кількісних та якісних характеристик, проте завжди вона має вартісну характеристику. Сировина, матеріали, що знаходяться на різних стадіях технологічного процесу, як елементи виробничого процесу, утворюють незавершене виробництво і формують вид виробничого запасу.

На думку таких авторів, як Г. П. Журавель та П. Я. Хомин, готова продукція – це така, що повністю пройшла всі стадії і процеси, передбачені технологією виробництва, оприбуткована на склад чи прийнята замовником. Водночас ні оцінці запасів, ні, зокрема, готової продукції особливого значення ці науковці не надають.

Готовою продукцією, згідно з П(С)БО 9 «Запаси», вважають продукцію, яка виготовлена на підприємстві, в установі, призначена для продажу й відповідає технічним і якісним характеристикам, що передбачені договором або іншим нормативно-правовим актом [48].

Якщо порівняти це визначення з тлумаченням в міжнародній обліковій практиці такого виду продукції, побачимо практичну їх збіжність. Однак є уточнення щодо виробів, які не пройшли усіх стадій технологічної обробки, випробовувань і технологічного приймання – такі вироби вважаються незакінченими і належать до складу незавершеного виробництва підприємства.

Ми вважаємо, що під терміном «готова продукція» слід розуміти частину матеріально-виробничих запасів, що призначені для продажу (кінцевий результат виробничого циклу, активи, завершені обробкою (комплектацією), технічні і якісні характеристики яких відповідають умовам договору або вимогам інших документів, у випадках, встановлених законодавством). Від існуючих визначень вищенаведене відрізняється більшою деталізацією і буде сприяти вдосконаленню обліку готової продукції.

Позаяк, згідно з чинним законодавством, готова продукція належить до активів підприємства, себто ресурсів, придбаних (виготовлених) у минулому, від реалізації яких та збуту в майбутньому очікується отримати економічну вигоду, то в результаті застосування методів оцінки її в бухгалтерському обліку не повинні знижуватися витрати на виробництво цієї продукції, ні не завищуватися її оцінка. У разі, якщо готова продукція від її реалізації або обміну не спроможна принести підприємству економічної вигоди, то її не можна вважати активом і потрібно списати з балансу.

Готова продукція є матеріальним результатом виробничої діяльності підприємства. Підприємство, окрім випуску речовинної продукції (одягу, машин, взуття, цукерок, хліба тощо), зазвичай виконує для інших підприємств певні роботи або надає їм послуги. Це, наприклад, можуть бути перевезення для інших підприємств вантажів власним автотранспортом, виконання ремонтних робіт тощо. Цей вид продукції називається «виконаними роботами та послугами», на відміну від речовинної продукції, під якою розуміється вираз «Готова продукція».

Незавершене виробництво утворюють всі елементи виробничого процесу (матеріали, сировина, паливо тощо), що знаходяться на різних стадіях технологічного процесу.

На підприємстві готова продукція проходить такі операції:

- а) випуск із виробництва та здача продукції на склади підприємства;
- б) зберігання продукції на складах;,,
- в) відпуск продукції для внутрішніх потреб основних цехів, для збуту (до прикладу, тара власного виробництва)тощо;
- г) відпуск її на місці місцевим і відвантаження (відправка) іногороднім покупцям;
- г) реалізація продукції (одержання від покупців грошей за відпущену продукцію).

Як уже зазначалося, всі елементи виробничого процесу, які знаходяться на різних стадіях технологічного процесу, утворюють незавершене виробництво й формують вид виробничого запасу.

Взаємозв'язок між виробництвом, залишками і реалізацією продукції відображено на рис. 1.1.

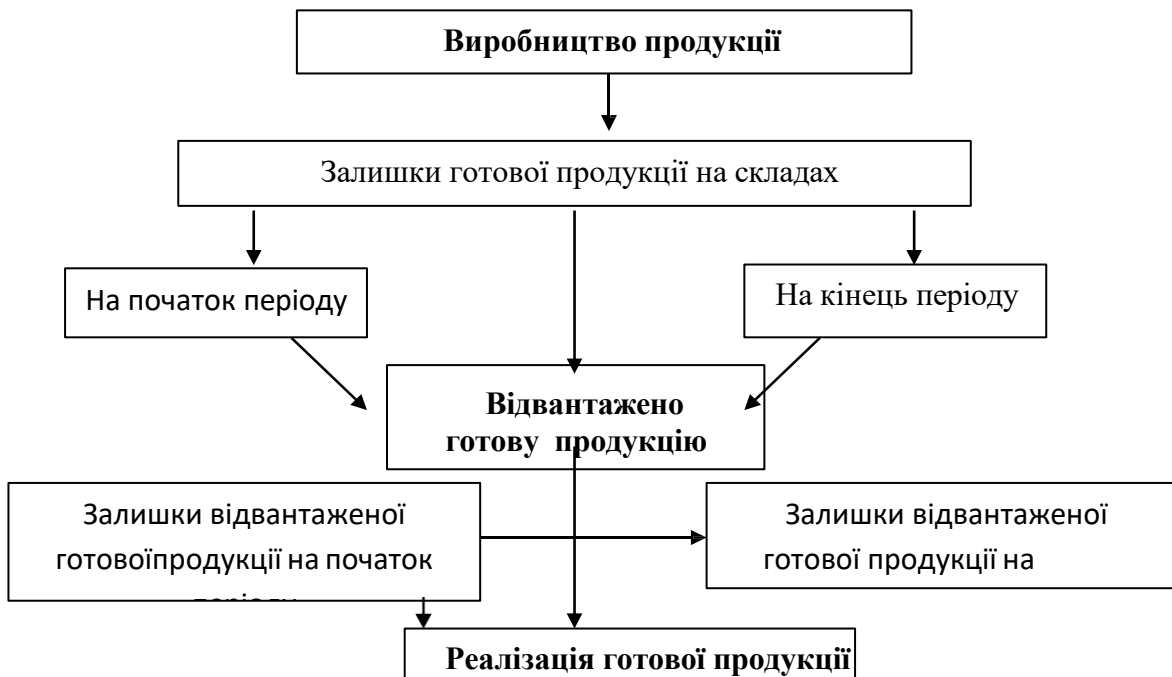

Рис. 1.1. Взаємозв'язок між виробництвом, залишками і реалізацією продукції

Джерело: розробка автора на основі [2; 22; 35; 58]

Закінчені обробкою вироби, що пройшли випробовування, приймання й відповідають технічним вимогам та стандартам, вважають готовою продукцією, яка призначена для продажу.

Важливою для розкриття економічної сутності поняття «готова продукція» є її класифікація. За характером готова продукція класифікується таким чином (рис. 1.2).

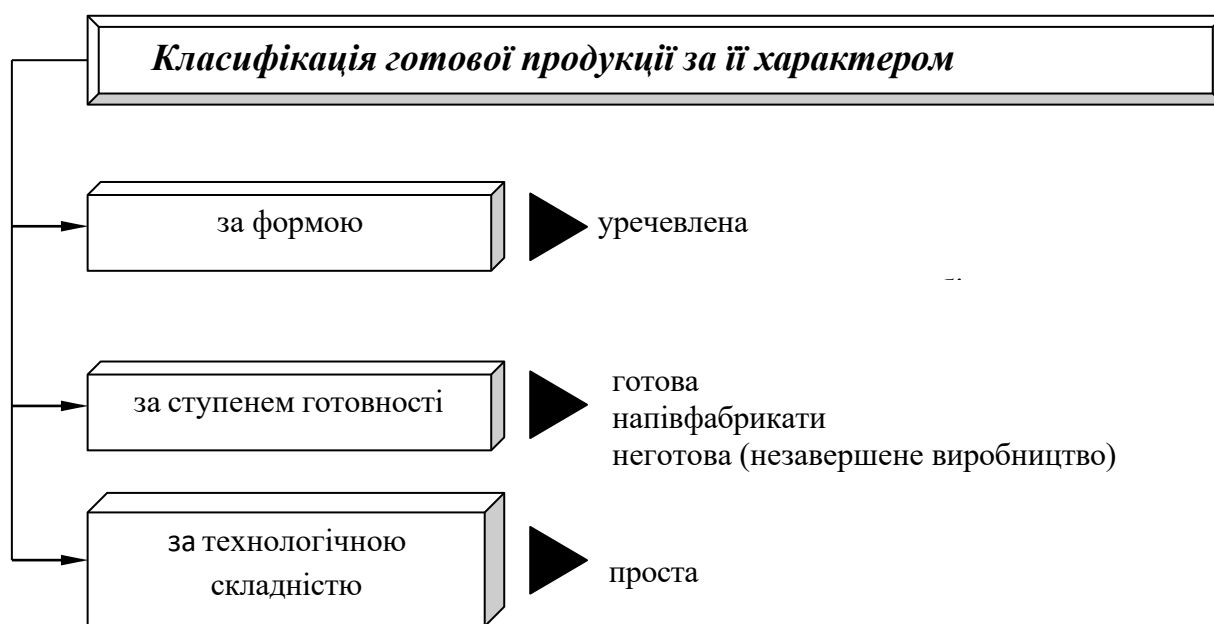

Рис. 1.2. Класифікація готової продукції за її характером

Джерело: власна розробка автора

Продукцію за формою поділяють на таку, що має:

- ❖ уречевлену форму, тобто є виробом (наприклад, хліб, трактор, пшениця тощо);
- ❖ форму результату роботи (ремонт) чи форму послуги (перевезення вантажу).

Продукцію за ступенем готовності поділяють на готову, напівфабрикати і неготову.

Готовою є продукція, придатна для вживання. Напівфабрикати готові для споживання у виробництві. Неготова – це незавершене виробництво.

Готовою вважають продукцію, яка повністю відповідає стандартам, а за відсутності останніх – технічним, договірним чи іншим умовам, прийнята з

виробництва на склад, на неї в окремих випадках складається сертифікат чи інший документ про якість.

Продукція за технологічною складністю поділяється на просту і складну. Вона може бути при цьому основною, побічною чи супутньою. Побічна й супутня продукція за технічними й іншими характеристиками майже нічим не відрізняється від основної, а отже їх якісні та кількісні параметри визначаються аналогічно до основної продукції.

Супутню продукцію отримують одночасно з основною в одному технологічному циклі (процесі). Так, наприклад, під час виготовлення томатної пасти супутньою продукцією є помідори. Вона відповідає стандартам за якістю і призначена для подальшої обробки чи відпуску споживачам.

Побічна продукція утворюється паралельно з основною в комплексних виробництвах і, на відміну від супутньої (або допоміжної), не потребує додаткових витрат.

Продукцію підприємства виробляють відповідно до укладених договорів, розроблених планових завдань з асортименту, кількості та якості. Вивчаючи потреби ринку, керівник підприємства повинен приділяти увагу насамперед питанням розширення асортименту виготовлюваної продукції, збільшення її обсягу і покращання якості [56].

Готову продукцію в бухгалтерському обліку оцінюють відповідно до МСБО 2 «Запаси» і П(С)БО 9 «Запаси».

Готова продукція згідно П(С)БО 9 «Запаси» визнається активом, якщо:

- ❖ є ймовірність того, що підприємство в майбутньому отримає економічну вигоду, пов'язану з її використанням;

- ❖ її вартість може бути достовірно визначена [48].

Готова продукція в бухгалтерському обліку повинна оцінюватись за первісною вартістю згідно з П(С)БО 9 «Запаси». Однак оскільки таку вартість можливо визначити тільки після збирання всіх витрат і калькулювання фактичної її собівартості, то виникає потреба щоденного обліку наявності й руху готової продукції з метою визначення її вартісних характеристик.

Визначаючи первісну вартість продукції (послуг, робіт), використовують П(С)БО 16 «Витрати».

На виробництво готової продукції витрати охоплюють прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, постійні і змінні виробничі накладні витрати.

У П(С)БО 16 «Витрати» для собівартості готової продукції визначається два поняття:

- 1) собівартість реалізованої продукції;
- 2) виробнича собівартість продукції [45].

До виробничої собівартості продукції входять такі витрати (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Склад витрат виробничої собівартості готової продукції

Джерело: [60]; [65]

Підприємство самостійно встановлює перелік та склад статей калькуляції виробничої собівартості продукції (послуг, робіт).

До складу прямих матеріальних витрат включають вартість сировини та основних матеріалів, які створюють основу виготовлюваної продукції, купованих напівфабрикатів і комплектувальних виробів, допоміжних й інших матеріалів.

Заробітна плата й інші виплати працівникам, що зайняті у виробництві продукції, наданні послуг або виконанні робіт, включаються до складу прямих витрат на оплату праці.

Всі інші виробничі витрати включаються до складу інших прямих витрат, вони не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат. Це, зокрема, плата за оренду земельних і майнових паїв, відрахування на соціальні заходи, амортизаційні відрахування тощо.

Не включають до собівартості готової продукції, а списують на витрати звітного періоду, такі види витрат: адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.

Способом визначення ціни продукції на всіх етапах її створення та реалізації є оцінка готової продукції, яка може здійснюватися в бухгалтерському обліку і звітності у вартісному вимірі, встановлюється в сумі фактичних затрат, що пов'язані з виробництвом продукції. Оцінка готової продукції в момент здійснення продажу здійснюється за одним із таких методів [8, с. 25]:

- ❖ середньозваженої собівартості;
- ❖ ідентифікованої собівартості відповідної одиниці продукту;
- ❖ собівартості перших за часом надходження товарів (Fifo);
- ❖ ціни продажу;
- ❖ нормативних затрат.

Метод Fifo ґрунтується на припущенні, що готову продукцію використовують у тій послідовності, в якій вона надходила на підприємство, себто запаси, що були придбані першими, використовуються чи продаються

першими. Цей метод найчастіше застосовують для запасів, які швидко псуються, за умови стабільності грошової одиниці.

Оцінка за методом нормативних затрати полягає в застосуванні норм витрат на одиницю продукції, що встановлені підприємством з врахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін.

Сукупністю способів аналітичного обліку витрат на виробництво, а також економічних розрахунків із метою визначення собівартості продукції, послуг і робіт є метод калькулювання (визначення собівартості). Він залежить від технології і організації виробництва, визначених на підприємстві центрів витрат, за якими здійснюють узагальнення інформації щодо витрачених ресурсів.

У процесі дослідження виявлено, що серед фахівців і науковців стосовно визначення методів обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції єдина думка відсутня.

У науковій і науково-практичній літературі досі розглядаються дослідження проблеми взаємозв'язку методів обліку витрат на виробництво і калькулювання.

Зауважимо, що ні в спеціальній літературі, ні в жодному з офіційних документів не наведено конкретного переліку методів обліку витрат і методів калькулювання, рекомендованих для використання підприємствами різних галузей.

Виходячи з тлумачення сутності методів, різні вчені в науковій літературі одні і ті самі методи зараховують або до методів обліку витрат, або до методів калькулювання.

Ці поняття більшість авторів узагалі ототожнювала. Це пояснюється тим, що в умовах командно-адміністративної економіки облік витрат на виробництво був повністю підлеглим цілям калькулювання. Ця точка зору підкріплювалася й чинними на той час нормативними документами.

Інші ж економісти (І. А. Басманов, В. В. Сопко, А. Н. Петрик) вважають, що метод обліку витрат виробництва і метод калькулювання продукції є неоднозначними поняттями.

Як зазначає В. Ф. Палій, метод обліку витрат має характеризувати з необхідною повнотою й деталізацією процес їх виникнення і порядок формування в конкретному виробничому процесі, водночас метод калькулювання – є сукупністю «способів аналітичного обліку витрат на виробництво за калькуляційними об'єктами та прийомів обчислення собівартості калькуляційних одиниць». Послідовно підкреслюючи відмінності між обліком витрат і калькулюванням, а, відповідно, і між їх методами, професор В. Ф. Палій не дає, однак, чіткого визначення методу обліку витрат.

Ті ж науковці, хто дотримується другого підходу, розглядають облік витрат як калькулювання в тій чи іншій формі. Себто калькулювання собівартості кінцевого продукту підприємства визначається системою та організацією обліку витрат і є нерозривними.

У зарубіжній та вітчизняній практиці фінансового й управлінського обліку застосовують понад десяток методів калькулювання і обліку витрат. Проте чітко зрозуміти особливості кожного з них неможливо через несистематизоване викладення у науковій та спеціальній літературі сутності цих методів.

У табл. 1.1 наведемо найпоширеніші методи калькулювання виробничих затрат і їх коротку характеристику.

Отже, методи обліку витрат на виробництво і методи калькулювання – це два взаємозалежні процеси, яким притаманні власні способи і прийоми, користувачі, завдання. Для визначення собівартості продукції використовується інформація про витрати. Зокрема, метод обліку витрат являє собою сукупність способів відображення, групування й систематизації інформації щодо витрат, які виникли в процесі досягнення поставлених цілей і забезпечують досягнення поставленої мети. Відповідно метод калькулювання відображає розподіл витрат підприємства за встановленими статтями калькуляції з метою визначення собівартості певних видів чи груп продукції.

У результаті дослідження, проведеного нами, розглянуто сутність методів обліку витрат на виробництво і методів калькулювання собівартості продукції, розкрито їх взаємозв'язок.

Таблиця 1.1

Характеристика методів калькулювання (за [65, с. 51-57])

Метод калькулювання	Коротка характеристика методу
Позамовний метод	Застосовується в разі різноманітної діяльності підприємства. Затрати «збираються» за конкретними замовленнями, партіями або договорами, що відрізняються один від одного
Попередільний метод	Застосовується при масовому виробництві однорідної продукції (наприклад, у сільському господарстві). Середні затрати на одиницю продукції визначаються діленням загальної суми затрат на кількість виробленої продукції
Метод калькулювання	Це процес визначення вартості продукції, виражених у грошовій формі, розбитих за елементами витрат (сировина, праця, накладні витрати тощо).
Нормативний метод	Затрати обліковуються за встановленими нормативами, а собівартість продукції калькулюється ще на стадії планування виробництва. Метод дозволяє вести точний аналітичний облік і за відхиленнями фактичних затрат від нормативних контролювати загальну собівартість продукції
Фактичний метод	«Збирається» сума фактично понесених затрат
Змішаний метод	Прямі затрати обліковують за фактичними даними, а накладні – за середнім коефіцієнтом розподілу
Метод «директ-костинг»	Затрати поділяються щодо обсягу виробництва на постійні та змінні, а до собівартості виробленої продукції включаються тільки змінні виробничі затрати. Застосовується на підприємствах залізничного транспорту, у масложировому виробництві
Метод «стандарт-костинг»	Планові затрати обліковуються на підставі системи існуючих стандартів. Аналітичний облік затрат за об'єктами не передбачається. Метод має «західне» походження
Метод «поглинутих затрат»	Загальні виробничі затрати відносяться на собівартість виробленої продукції та пропорційно розподіляються між реалізованою продукцією і продукцією, яка поки що перебуває на складі підприємства

У підсумку зазначимо, що методи обліку витрат на виробництво і методи калькулювання собівартості є спрямованими на досягнення різних цілей, що й доводить їх відмінність та необхідність існування кожного з них на підприємствах для організації ефективної системи обліку витрат на виробництво.

На рис. 1.4 наведено порядок формування первісної вартості готової продукції.

Застосовується для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, які мають однакове призначення та однакові умови використання, тільки один із наведених методів.

Під час відображення продажу готової продукції в бухгалтерському обліку зазначають дві її оцінки:

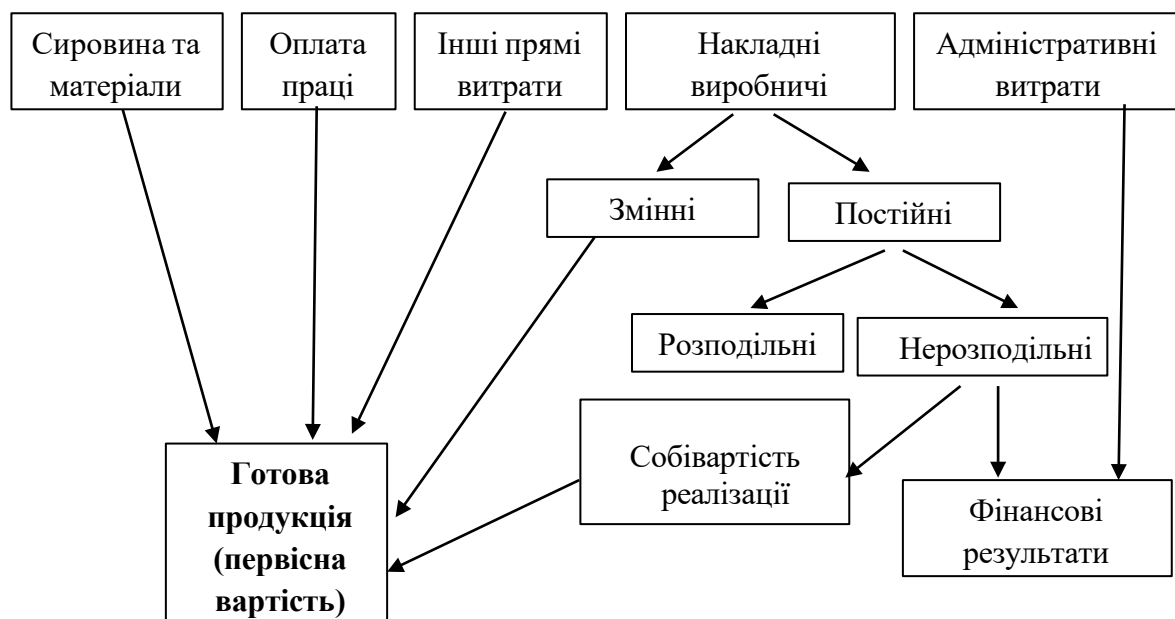

Рис. 1.4. Порядок формування первісної вартості готової продукції

Джерело: сформовано автором на основі [61]

❖ оцінка, що прийнята підприємством згідно з обліковою політикою, – первісна вартісна;

❖ оцінка, що визначається за домовленістю сторін.

Загальну кількість випущеної продукції наприкінці місяця оцінюють за прийнятими в обліку цінами підприємства і фактичною собівартістю.

Результат роботи підприємства в процесі виробництва (різниця між фактичною і взятою для обліку собівартістю випущеної продукції), економію або перевитрати визначають за даними відомості випуску готової продукції. Її оцінюють в поточному обліку за «твердими» обліковими цінами (середньорічною плановою собівартістю, договірними або оптовими цінами або за фактичною виробничою собівартістю). У разі, якщо готову продукцію оцінюють за середньорічною плановою собівартістю, відхилення планової собівартості від фактичної обліковують окремо. Ці відхилення на кінець місяця розподіляють між залишками нереалізованої продукції і реалізованими виробами. У разі оцінювання її за іншими цінами відхилення визначають як різницю між цими цінами і фактичною собівартістю.

Собівартість реалізованої продукції складається з таких витрат (рис. 1.5).

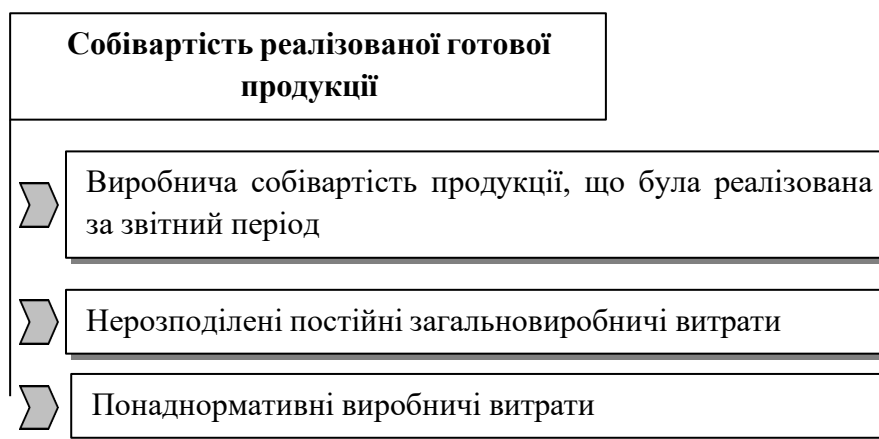

Рис. 1.5. Склад собівартості реалізованої готової продукції
Джерело: [3, с. 36]

Повну собівартість визначають тільки за реалізованою продукцією, використовуючи дані виробничої собівартості і позавиробничих (комерційних) витрат:

$$\text{Псп} = \text{Кр} \times \text{Сво} + \text{Пв}; \text{Псо} = \text{Псп} : \text{Кр}, \quad (1.1)$$

де Псп – повна собівартість усієї реалізованої продукції (робіт, послуг);

Сво – виробнича собівартість калькуляційної одиниці продукції у звітному періоді;

Кр – кількість реалізованої продукції (робіт, послуг) у натуральних одиницях виміру;

Пв – позавиробничі (комерційні) витрати;

Псо – повна собівартість одиниці реалізованої продукції (робіт, послуг).

Зазначимо, що облік готової продукції суворо регламентується різними нормативно-правовими актами й має велике значення в управлінні будь-яким суб'єктом господарювання. А тому в наступному питанні роботи приділимо увагу з'ясуванню ролі обліку та його законодавчому регулюванню.

1.2. Правове регулювання методології обліку готової продукції

Без належного нормативного і правового забезпечення не можуть існувати повноцінно бухгалтерський облік та економічний контроль за безпосередніми

витратами сучасних підприємств. Це забезпечення сформувалося за період двох останніх десятиріч і зараз перебуває в процесі постійних змін, які до того ж супроводжуються політичними, соціальними, економічними, інтеграційними та іншими чинниками.

Оскільки більшість підприємств України займається виробництвом і реалізацією готової продукції, остання є важливою ділянкою дослідження. Для досягнення соціальної й економічної ефективності діяльності будь-якого виробничого підприємства важливим є поліпшення організації обліку готової продукції.

У виробничому підприємстві готова продукція – результат його діяльності, а її реалізація являє собою дохід, частиною якого поповнюється бюджет, а решта дає змогу забезпечувати продовження виробничо-господарської діяльності.

Інформація, яка відображає випуск і реалізацію готової продукції, повинна бути достовірною. Це забезпечується аудиторською перевіркою.

Для досягнення достовірності облікових даних і задоволення інформаційних потреб користувачів, зокрема й у розрізі інформації про готову продукцію, принциповим питанням є нормативне регулювання будь-якого об'єкта бухгалтерського обліку. Однак чинними нормативно-правовими актами, які регулюють бухгалтерський облік готової продукції, не враховуються галузеві особливості бухгалтерського обліку готової продукції.

В Україні проблему нормативного й правового забезпечення витрат вивчали такі вчені: В. М. Жук, Г. Г. Кірейцев, В. П. Пантелєєв, В. М. Пархоменко, Н. І. Петренко, Н. І. Пилипів, М. С. Пушкар та ін., якими було докладено великих зусиль для подальшого розвитку чинного Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» й інших нормативних актів. Великий внесок зробили вчені щодо формування плану рахунків, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку й міжнародних стандартів з питань фінансової звітності.

Однак із різних причин чимало проблем залишаються невирішеними. Наприклад, недостатньо уваги приділяється науковцями глибокому й

критичному аналізу сучасної нормативно-правової бази обліку, порівнянню її з міжнародною базою та з'ясуванню проблем і неузгодженостей, які можуть виникати у підприємств в процесі використання ними нормативних і правових актів з обліку витрат.

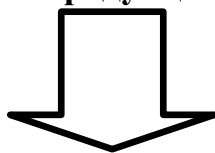
На думку Ф. Ф. Бутинця, основними видами нормативно-правової бази обліку витрат виробничих підприємств є: «Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [49; 50]; далі укази Президента нашої країни та постанови (рішення) КМУ; накази, розпорядження і постанови (листи, роз'яснення міністерств та відомств); П(С)БО 9 «Запаси» [48], 16 «Витрати» [45], 30 «Біологічні активи» [47], 31 «Фінансові витрати», (М(С)ФЗ 2 «Запаси»; 9 «Витрати на дослідження і розробки» [31]); різні кодекси України (такі як: Цивільний, Бюджетний, Господарський і Податковий); план рахунків бухгалтерського обліку; методичні рекомендації з формування собівартості; наказ про облікову політику підприємства; графіки документообігу, графіки виконання обліково-звітних та контрольно-ревізійних робіт та інше» [12; 42; 70].

Основним нормативно-правовим документом, що регулює облік в Україні, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [50]. Цей Закон встановлює основний принцип створення облікової інформації стосовно витрат. Маємо на увазі нарахування й відповідність доходів і витрат. Зазначимо, що згідно з чинною методикою обліку витрат ця відповідність не підтверджена. У веденні бухгалтерського обліку господарства мусять дотримуватися принципів його ведення, передбачених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Порядок бухгалтерського обліку готової продукції визначається різними суб'єктами в межах їх повноважень та представлений трьома рівнями (міжнародний, державний та рівень підприємства), що будують систему нормативного регулювання бухгалтерського обліку готової продукції (рис. 1.6).

Зазначені вище нормативні документи мають різний правовий статус із дотриманням положень нормативно-правових актів вищого рівня.

Рівні нормативного регулювання бухгалтерського обліку готової продукції

Міжнародний рівень МСБО 2 «Запаси», МСФЗ, МСБО, Тлумачення КТМФЗ, Тлумачення ПКТ

Державний рівень

Податковий кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та ін.
П(С)БО 9 «Запаси», Положення (стандарт) бухгалтерського обліку, План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій та розроблена до нього інструкція
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, інші нормативно-правові акти та методичні вказівки з питань бухгалтерського обліку, міністерств та відомств і державних комітетів
Методичні рекомендації планування, обліку і калькулювання собівартості продукції спиртової промисловості з урахуванням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку

Положення про облікову політику, Посадові інструкції працівників підприємства, внутрішньо-розпорядчі документи та нормативи

Рис. 1.6. Рівні нормативного регулювання бухгалтерського обліку

Джерело: власна розробка автора

Окрім того, основу бухгалтерського обліку готової продукції підприємства становлять П(С)БО 9 «Запаси», в яких визначені концептуальні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про готову продукцію підприємства і розкриття її у фінансовій звітності [48].

Зауважимо, що законодавчо-нормативна база, якою регулюється питання обліку запасів, і зокрема готової продукції, не є досконалою через розмитість наведених визначень окремих понять, недостатність опрацювання методичних аспектів ведення бухгалтерського обліку.

Так, ні Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», ні Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів не розкривають види знижок, методологію й методику їх відображення на рахунках і в реєстрах

бухгалтерського обліку. Однак надання знижок на підприємствах торгівлі є доволі розповсюдженим.

Залишається неврегульованим і питання відображення природних і понаднормативних витрат. Природні витрати (випаровування, усушку) було б логічним відображувати в складі витрат операційної діяльності, з огляду на те, що такі витрати пов'язані безпосередньо з діяльністю підприємства і є невід'ємним елементом торговельної діяльності, спрямованої на отримання доходу. А понаднормативні витрати, оскільки вони не пов'язані з отриманням доходів, списувати за рахунок коштів відповідних резервів, нерозподіленого прибутку минулих років або рівномірним списанням за рахунок прибутків, що отримані в поточному році, а можливо, рівними частинами протягом кількох наступних років. Сприятиме такий підхід реалізації в бухгалтерському обліку принципу відповідності доходів і витрат, коли витрати пов'язані з отриманням доходу.

Подальше вдосконалення нормативної бази, що регулює бухгалтерський облік готової продукції, на нашу думку, полягає в удосконаленні й доопрацюванні положень стосовно її уцінки, надання знижок, відображення природних і понаднормативних витрат, первинного оформлення операцій з готовою продукцією тощо.

1.3. Принципи і порядок ведення обліку готової продукції

Новий за формою, але знайомий за складом об'єкт обліку виділило введення національних стандартів обліку, а саме запаси., які Регламентують цю облікову категорію основні підходи, представлені в П(С)БО 9 «Запаси».

Як оборотні активи, запаси мають задовольняти такі вимоги:

- ❖ не повинні бути обмежені у використанні;
- ❖ мають оприбутковуватися в результаті фактично здійснюваних подій;
- ❖ для реалізації або використання повинні бути надані в період операційного циклу або 12 місяців з дати балансу.

У разі невиконання однієї з цих вимог об'єкт виключають зі складу запасів і відносять до витрат або необоротних активів» [48].

Для обліку запасів в плані рахунків передбачено рахунки другого класу. Усі запаси мають бути засновані на виправдних документах, що дає змогу достовірно оцінювати здійснені події. Якщо про об'єкт немає носіїв інформації, то він не може бути включений до складу запасів. Із цього випливає, що рішення про переведення активу зі складу запасів у ранг необоротних активів або витрат мусить бути оформлене актом, зафіксованим уповноваженими особами [24; 41].

Запаси класифікуються за трьома ознаками:

- ❖ за місцем розміщення (до прикладу, складські, перехідні);
- ❖ за обсягом (обмежені, вільні);
- ❖ за сферою використання (виробничі чи невиробничі) ;

Типом операції – оприбуткування, зберігання, вибуття – регламентується вибір способу оцінки запасів. За первісною вартістю зараховуються на баланс підприємства придбані, виготовлені запаси. «У первісну вартість не включають: понаднормативні витрати та нестачі запасів; витрати на збут; відсотки за використання кредитів (в тому числі комерційних); загальногосподарські та інші подібні витрати, які відображають у складі витрат по дебету рахунків класу 9. Виняток становлять змінні і розподільчі постійні загальногосподарські витрати».

П(С)БО 16 «Витрати» регламентується склад витрат, що формують собівартість виготовленої продукції. Склад виробничої собівартості змінився з прийняттям П(С)БО 16 «Витрати». Тепер до неї не входять загальногосподарські й частина загальновиробничих витрат. А окрім того, витратами звітного періоду тепер є витрати на збут. Усі затрати на виробництво формують об'єкт обліку витрат, тобто включаються до собівартості окремих видів продукції (робіт, послуг) або груп однорідної продукції. Затрати, залежно від способу віднесення до конкретного об'єкта витрат, поділяються на прямі і непрямі. «Прямими вважаються витрати, що пов'язані з виробництвом певних видів продукції і можуть бути безпосередньо включені до їх собівартості за даними первинних документів. У складі прямих виробничих витрат можуть бути: вартість сировини

та основних матеріалів, які складають основу продукції, що виробляється, покупних напівфабрикатів, допоміжних та інших матеріалів, зарплата та інші виплати працівникам, зайнятим у виробництві продукції. Інші прямі витрати можуть включати плату за оренду, амортизацію виробничих приміщень, обладнання тощо» [61, с. 67].

Постійні та змінні витрати розрізняють за ступенем залежності від обсягу виробництва. Постійними є витрати, обсяг яких не змінюється суттєво при змінах обсягу виробництва (орендна плата, витрати на утримання апарату управління, опалення й освітлення приміщень, плата за користування виробничими приміщеннями) [5, с. 56]. Змінними вважають витрати, обсяг яких змінюється (знижується або зростає) залежно від зміни обсягів виробництва (до прикладу, якщо вироблено більше продукції, то залучилося більше робітників або спожилося більше електроенергії) [5, с. 56]. До таких витрат можуть бути віднесені витрати на покупні напівфабрикати, сировину і матеріали, витрати на відрядну оплату праці, на комплектувальні вироби, технологічне паливо, енергію тощо [5, с. 57].

Але, оскільки існують витрати, що містять в собі постійну та змінну частини, не може бути абсолютно точного розподілу витрат на постійні і змінні.

Під час визначення виробничої собівартості готової продукції важливу роль відіграє правильна оцінка виробничих запасів. П(С)БО 9 «Запаси» регулює порядок визначення первинної вартості запасів.

Зокрема, до собівартості запасів, що придбані за плату, включають транспортні витрати, витрати на страхування, транспортно-заготівельні витрати, митні збори і мито, непрямі податки, що не відшкодовуються підприємству (зокрема акцизний збір і ПДВ у вартості товарів, придбаних, до прикладу, підприємством – неплатником ПДВ), а також інші прямі витрати підприємства, що пов'язані із запасами та приведенням їх до стану, в якому вони придатні до використання [19, с. 83].

Загальногосподарські й інші подібні витрати, які не пов'язані безпосередньо з придбанням та доставкою запасів і приведенням їх до стану, придатного для

використання, відносяться на витрати того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Що стосується транспортно-заготівельних витрат, то П(С)БО 9 «Запаси» дозволяє або відразу включати їх до собівартості одиниці запасів, або загальною сумою обліковувати їх на окремому субрахунку рахунків обліку запасів з наступним щомісячним розподілом між сумою залишку запасів на кінець звітного місяця і сумою запасів, що були за місяць.

Якщо після закінчення звітного періоду матеріали не використані, потрібно переглядати їхню вартість стосовно визначення чистої вартості реалізації. Через необхідність перегляду вартості й відповідної переоцінки облікова вартість запасів відрізнятиметься від вартості їх придбання.

Під час визначення собівартості готової продукції та списання запасів у виробництво бере участь їх облікова (переоцінена) вартість. Необхідність переоцінки торкається і готової продукції, що лічиться в залишку на кінець звітного року. Матеріальні затрати складають основу виробничої собівартості. Їхня сума залежить від вибору того чи іншого методу оцінки виробничих запасів, що обумовлено в обліковій політиці.

Підприємства при формуванні собівартості виробленої продукції керуються Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств [67].

«Щоб визначити вартість виробничих запасів, спожитих на одиницю виробу, дані про їх витрачання протягом місяця групуються в окремих накопичувальних відомостях розподілу матеріалів» [17, с. 134].

Вартість сировини й матеріалів, яка включається до виробничої собівартості, зменшується на вартість поворотних відходів. Відповідно до Методичних рекомендацій, поворотними відходами вважають залишки сировини, напівфабрикатів, матеріалів та інших видів матеріальних цінностей, які утворилися під час виробництва продукції і повністю або частково втратили споживчі якості початкового матеріалу, у зв'язку з чим використовуються з підвищеними витратами або зовсім не використовуються за прямим

призначенням.

Витрати від браку також відносять до інших прямих витрат. У виробництві браком вважають продукцію, деталі, вузли, напівфабрикати, роботи, якість яких не відповідає встановленим стандартам або технічним характеристикам і які не можуть бути використані за своїм прямим призначенням або лише після додаткових витрат на виправлення можуть бути використані [5, с. 56].

Брак за характером дефектів може бути виправним (тобто недоліки можна усунути, а запаси згодом використати за прямим призначенням) і невиправним (дефекти не підлягають виправленню, а вироблені запаси не можуть використовуватися за прямим призначенням). За місцем виявлення браку він поділяється на внутрішній (той, що виявлений у самому підприємстві) і зовнішній (виявлений покупцями і пред'явлений для відшкодування збитків). Вартість браку визначають за фактичною виробничою собівартістю. Собівартість внутрішнього виправного браку охоплює: витрати на сировину і матеріали, напівфабрикати, що витрачені на усунення дефектів; заробітну плату працівників, нараховану за виправлення браку, і нарахування на неї; частину загальновиробничих витрат. Загальна сума втрат від браку включає вартість остаточно забракованої продукції, витрати на виправлення браку, вартість матеріалів, що зіпсовані під час налагодження обладнання [5, с. 53].

До складу собівартості готової продукції включають загальновиробничі витрати. Вони є непрямими і відносяться на собівартість конкретних виробів пропорційно прийнятій на підприємстві базі розподілу. Загальногосподарські витрати у кінці місяця мають бути розподілені для визначення їхніх сум, що припадають на одиницю виробу. Це потрібно для формування виробничої собівартості готової продукції.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ *****

2.1. Організаційно-економічний аналіз виробництва та фінансової діяльності*****

Фермерське господарство*****спеціалізується в галузі рослинництва. Воно розташоване *****на відстані *****ради в *****територіальній громаді *****Івано-Франківської області.

*****було зареєстроване ***** р. з розміром статутного капіталу юридичної особи 45 000,00 грн. Код ЄДРПОУ *****. Має статус юридичної особи.

Уповноважена особа юридичної особи *****_*****, який є засновником господарства і кінцевим бенефіціаром з прямим вирішальним впливом бенефіціарного володіння.

Органом управління юридичної особи, згідно зі статутом, є голова*****господарства зі 100 % правом голосу.

Основним видом діяльності є 01.11 – вирощування зернових (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Організаційна структура господарства перебуває в процесі розвитку під впливом удосконалення форм організації основного, допоміжного та обслуговуючого виробництва (рис. 2.1).

Діяльність голови*****господарства націлена на зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, успішне зменшення соціальних проблем, постійне оновлення основних фондів.

Готовою продукцією господарства є пшениця, боби сої, картопля. Для її одержання найнеобхіднішим ресурсом є сільськогосподарські угіддя. Зупинимось на проведенні аналізу їх наявності та ефективності використання (табл. 2.1).

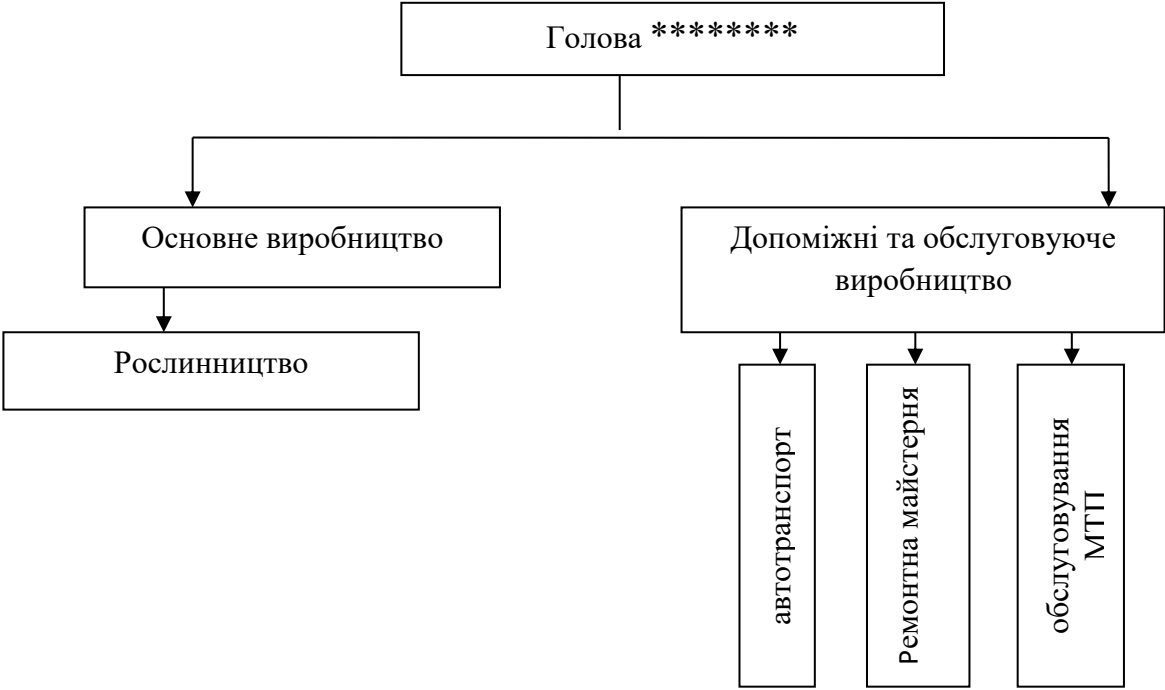

Рис. 2.1. Організаційна структура *****»
Джерело: власна розробка автора

Таблиця 2.1

**Наявність сільськогосподарських угідь та ефективність їх використання
у *****»**

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., %
Сільськогосподарські угіддя, га	52,78	61,21	65,28	123,7
у т. ч. взяті в оренду, га	47,51	55,94	60,01	126,3
Частка орендованих, %	90,0	91,4	91,9	1,9 п.
Рілля, га	42,10	44,19	48,26	114,6
Рівень розораності,%	79,8	72,2	73,9	-5,9 п.
Орендна плата за паї, тис. грн	33,5	41,5	110,0	у 3,3 р.
у т. ч. за 1 га паю, грн	705,11	741,87	1833,33	у 2,6 р.
Одержано прибутку на 1 га с.-г. угідь, грн	2552,10	1024,34	2613,36	102,4
Одержано прибутку на 1 га ріллі, грн	3199,52	1418,87	3535,02	110,5

Джерело: розраховано на основі даних господарства

Проведені розрахунки свідчать про наступне. Для одержання готової продукції *****користується 65,28 га сільськогосподарських угідь, понад 90 % з яких є орендованими. Площа сільськогосподарських угідь за аналізований період зросла на 23,7 % за рахунок оренди додаткових площ паїв. У результаті відбулося зростання площі ріллі на 14,6 %, і на кінець аналізованого періоду вона становила 48,26 га. Рівень розораності станом на 2024 р. – 73,9 %, що дещо

нижче порівняно з 2022 р. Позитивною тенденцією є зростання у 3,3 раза орендної плати за паї, зокрема за 1 га паю – у 2,6 раза. На 1 га сільськогосподарських угідь отримано прибутку 2613,36 грн, що на 2,4 % більше порівняно з 2022 р. Прибуток на 1 га ріллі теж зростає – на 10,5 %. Однак у 2023 р. прибуток на 1 га використовуваних площ різко скоротився через зменшення прибутку від реалізації готової продукції.

Визначимо наявність, стан та рівень використання основних засобів, необхідних для обробітку землі з метою одержання готової продукції (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Вартість та знос основних засобів ***»**

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., %
Вартість основних засобів, тис. грн	168,8	100,3	75,8	44,9
Знос, тис. грн	240,2	308,7	332,2	138,3
Коефіцієнт зносу	1,42	3,07	4,38	2,96
Вартість основних засобів на 1 га сільськогосподарських угідь, грн	3198,18	1638,62	1161,15	36,3

Джерело: розраховано на основі даних господарства

Для виготовлення продукції *****використовує застарілу техніку з високим коефіцієнтом зносу. Відповідно зменшується і вартість основних засобів в цілому та на 1 га сільськогосподарських угідь – на 55,1 % та 63,7 %. Сільськогосподарська техніка потребує оновлення.

Розглянемо структуру посівних площ. Посівні площі господарства зайняті пшеницею озимою, соєю та картоплею (табл. 2.3).

Як бачимо (див. табл. 2.3), переважають у структурі посівів посіви сої – 22,76 га, або 47,2 %. За аналізований період під соєю площі скоротились на 21,8 %. Натомість зросли відведені площі для вирощування зернових культур. У 2024 р. на 10 га розпочато вирощування пшениці ярої. Загалом під зернові культури у 2024 р. використано 51,9 % посівних площ.

Таблиця 2.3

Використання посівних площ та проведення агротехнічних робіт
у «*****»

Показник	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024. до 2022 р., %
	га	%	га	%	га	%	
Пшениця озима	12,0	28,5	15,0	33,9	15,0	31,2	125
Пшениця яра	-	-	-	-	10,0	20,7	-
Соя	29,1	69,1	28,69	64,9	22,76	47,2	78,2
Картопля	1,0	2,4	0,50	1,1	0,50	2,1	50
Культури сільськогосподарські – всього	42,1	100	44,19	100	48,26	100	114,6
Посів озимих зернових на зерно під урожай наступного року	15	х	15	х	16	х	106,7
Зяблева оранка під урожай наступного року	27,1	х	29,19	х	29,51	х	108,9

Джерело: розраховано на основі даних господарства

Для вирощування картоплі відведено 0,5 га, тобто наполовину менше, ніж у 2022 р. (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Структура посівних площ «*****», 2024 р.

Джерело: розраховано на основі даних господарства

У 2024 р. під урожай озимих зернових культур наступного за звітним роком було виділено 16 га, по 15 га у попередні роки. Як бачимо, господарство розширює посівні під озимими зерновими у 2025 р. на 6,6 %. На решті площ проведено зяблеву оранку – на площі 29,51 га, а в попередні роки – 27,1 га у 2022 р. та 29,19 га у 2023 р. Це свідчить про те, що «*****» дотримується

агротехнічних умов обробітку ґрунту та вирощування культур, дбає про підтримку родючості земель, що є запорукою високих стабільних урожаїв.

Проаналізуємо виробництво готової продукції. Господарство у 2024 р. виробило 1116 ц зернових культур, з них пшениці озимої – 678 ц, що вдвічі більше, ніж у 2022 р., і є результатом розширення посівних площ. За рахунок незначного зниження врожайності та суттєвого скорочення посівних площ на 27 % зменшилось виробництво сої. Натомість виробництво картоплі скоротилося на 25,5 % через скорочення площ наполовину та різке зниження врожайності (табл. 2.4, рис. 2.3).

Таблиця 2.4

Виробництво та врожайність сільськогосподарської продукції
у «*****», ц

Культура	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 р. до 2022 р., %
	всього	з 1га	всього	з 1га	всього	з 1га	
Пшениця озима	528	44,0	690,0	46	678	45,2	128,4
Пшениця яра	-	-	-	-	438	43,8	-
Соя	611	21,0	688,0	24,0	446	19,6	73,0
Картопля	220	220	92,0	184	82	164	74,5

Джерело: розраховано на основі даних господарства

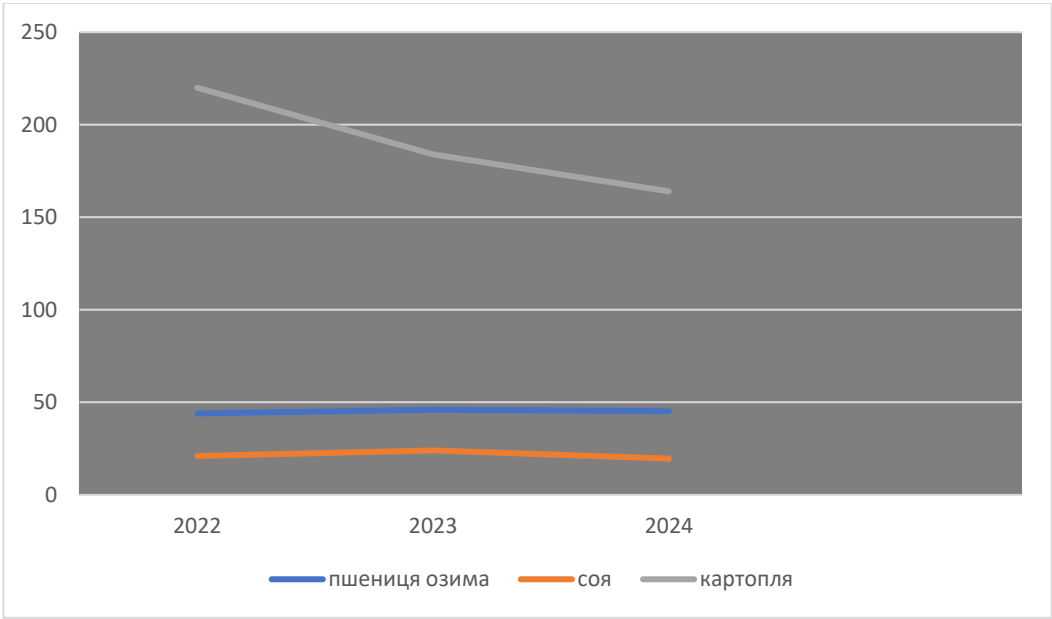

Рис. 2.3. Урожайність сільськогосподарських культур у «*****»

Джерело: розраховано на основі даних господарства

Товарної форми набуває не вся вироблена продукція. Частина залишається в господарстві. Аналіз обсягів реалізації та рівень товарності показано в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

**Обсяг реалізації та рівень товарності сільськогосподарської продукції
у «*****»**

Культура	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 р. до 2022 р., %
	ц	%	ц	%	ц	%	
Пшениця	455	86,2	625	90,6	1030	92,3	у 2,3р.
Соя	550	90,0	630	91,6	190	42,6	34,5
Картопля	220	100,0	77	83,7	67	81,7	30,4

Джерело: розраховано на основі даних господарства

Зниження рівня товарності картоплі та сої, а також скорочення виробництва зумовило скорочення обсягів реалізації за аналізований період відповідно на 69,6 % та 65,5 %. Натомість у 2,3 раза зріс обсяг реалізації пшениці за рахунок суттєвого (вдвічі) росту обсягів виробництва та незначного росту рівня товарності (на 6,1 %).

Отже, «*****» – це невелике господарство, яке обробляє близько 50 га землі й вирощує рослинницьку продукцію – пшеницю, сою і картоплю. Потребують оновлення застарілі основні засоби, що є в його використанні.

Фінансово-економічний стан допомагає визначити ефективність управління, формування й використання ресурсів підприємства. Це важлива характеристика діяльності кожного підприємства, яка залежить від виробничої, фінансово-господарської й комерційної діяльності господарства.

У сучасних умовах правильний аналіз фінансово-економічного стану господарювання необхідний і для керівництва підприємства, і для державних органів та кредиторів. Зацікавлені у фінансово-економічному стані і конкуренти, однак у негативному аспекті, позаяк прагнуть ослабити своїх конкурентів. Для оцінення фінансово-економічного стану фірми необхідна інформаційна база господарства, щоб можна було проаналізувати основні економічні показники підприємства.

Основою формування фінансових результатів підприємства є готова продукція. Зупинимося на формуванні чистого доходу від реалізації продукції (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Формування чистого доходу від реалізації продукції у «***»**

Вид продукції	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024р. до 2022 р., %
	вартість, тис. грн	ціна реалізації, грн	вартість, тис. грн	ціна реалізації, грн	вартість, тис. грн	ціна реалізації, грн	
Пшениця	227,5	500,0	268,8	430,1	515,0	500,0	226,4
Соя	495,0	900,0	648,9	1030,0	209,0	1100,0	42,2
Картопля	76,0	345,4	38,5	500,0	46,9	700,0	61,7
Чистий дохід від реалізації продукції	840,2	-	956,2	-	893,3	-	106,3

Джерело: розраховано на основі даних господарства

Проведені розрахунки є підставою для такого аналізу. Основою формування чистого доходу від реалізації продукції у 2022 р. була соя (58,9 %), а у 2024 р. – пшениця (57,7 %). Як уже було зазначено, господарство розширило площі під пшеницею і скоротило площі, відведені під сою. Тому зростання більше ніж удвічі реалізації пшениці та скорочення обсягів реалізації сої й зумовило такий результат. У формуванні чистого доходу роль картоплі є незначною, хоча ціна реалізації 1 ц картоплі зросла від 345,4 грн у 2022 р. до 700 грн у 2024 р. Ціна реалізації пшениці, як бачимо, практично не змінилася (з незначним зниженням у 2023 р.). Дещо зросла, натомість, ціна реалізації сої. Однак не зміна ціни реалізації готової продукції вплинула на зростання на 6,3 % чистого доходу від її реалізації, а саме зростання обсягів реалізації.

Щоб визначити рівень рентабельності готової продукції, крім вартості реалізованої продукції треба врахувати й її собівартість, яку проаналізовано в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Собівартість реалізованої продукції у «***»»**

Вид продукції	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 р. до 2022 р., %
	всього, тис. грн	1 ц, грн	всього, тис. грн	1 ц, грн	всього, тис. грн	1 ц, грн	
Пшениця	213,2	468,6	256,1	409,8	432,0	419,4	202,6
Соя	455,7	828,5	583,8	926,7	187,0	984,2	41,1
Картопля	72,1	327,7	40,4	526,7	37,5	559,7	52,0
Всього	781,3	х	880,3	х	714,0	х	91,4

Джерело: розраховано на основі даних господарства

Отже, у цілому собівартість реалізованої продукції знизилася на 8,6 %. Собівартість реалізації пшениці зросла на 102,6 %, що зумовлене зростанням обсягів реалізації, оскільки собівартість реалізації 1 ц суттєво знизилася. Відповідно й зниження собівартості реалізації сої і картоплі відбулося не за рахунок зниження собівартості реалізації 1 ц, яка суттєво зросла, а за рахунок зниження обсягів реалізації.

На основі даних табл. 2.6 і 2.7 визначимо прибуток від реалізації готової продукції (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Прибуток від реалізації готової продукції у «***»», тис. грн**

Вид продукції	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 р. до 2022 р., %
	всього	на 1 га посівних площ	всього	на 1 га посівних площ	всього	на 1 га посівних площ	
Пшениця	14,3	1,19	75,9	5,06	83,0	3,32	у 5,8р.
Соя	39,3	1,35	65,1	2,26	22,0	0,96	56,0
Картопля	3,9	3,9	-1,9	-3,8	9,4	18,8	241,0
Всього	58,9	1,40	75,9	1,72	114,4	3,71	194,2

Джерело: розраховано на основі даних господарства

Як бачимо (див. табл. 2.8), на 94,2 % зріс прибуток від реалізації продукції. Це відбулося в основному за рахунок зростання у 5,8 раза прибутку від реалізації пшениці. Натомість прибуток від реалізації сої зменшився на 44 %. Отже, виправданою є обрана стратегія підприємства на скорочення посівних площ під соєю та одночасного розширення під пшеницею.

Найзагальнішим показником ефективності господарювання є рівень рентабельності виробництва, який показує, скільки гривень прибутку припадає на 1 грн понесених витрат. Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції у *****відображено на рис. 2.4.

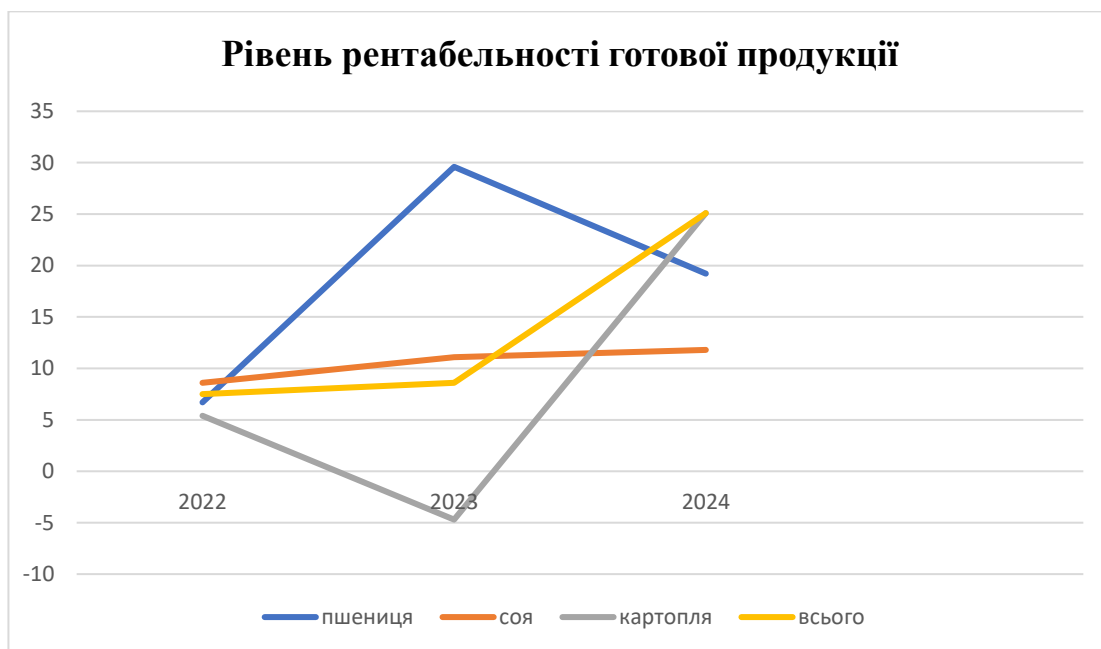

Рис. 2.4. Динаміка рівня рентабельності готової продукції у *****»

Джерело: розраховано на основі даних господарства

Як бачимо (див. рис. 2.4), найрентабельнішим є виробництво пшениці. Якщо у 2022 р. рівень рентабельності всіх вирощуваних культур практично збігався, то у 2024 р. різко зріс рівень рентабельності виробництва картоплі – до 25,1 %, у той час як у 2023 р. виробництво картоплі було збитковим із рівнем збитковості 4,7 %. У 2023 р. рівень рентабельності виробництва пшениці зріс до 29,6 %, а у 2024 р. він знизився до 19,2 %. За аналізований період рівень рентабельності виробництва сої залишався практично без змін і становив у 2024 р. 11,8 %. У цілому рентабельність виробництва суттєво зросла (на 7,6 п.) і становила 16 %.

Оскільки основою формування собівартості виробництва слугують прямі витрати, проаналізуємо прямі витрати на виробництво продукції (табл. 2.9). Незначними є адміністративні витрати, які становлять у 2024 р. 1,4 тис. грн. Не

проводиться оплата послуг сторонніх організацій, тобто господарство не користується послугами інших організацій, а повністю використовує свої ресурси для виробництва готової продукції.

Таблиця 2.9

Прямі матеріальні витрати на виробництво готової продукції та їх структура у ***)»**

Вид витрат	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 р. до 2022 р., %
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Усього матеріальних витрат	555,2	100	672,8	100	590,5	100	106,3
у т. ч. насіння та посадковий матеріал	139,0	25,0	139,6	20,7	128,0	21,7	92,1
мінеральні добрива	201,2	36,2	257	38,2	219,9	37,2	109,3
пальне і мастильні матеріали	169,6	30,5	181,9	27,0	181,0	30,6	106,7
електроенергія	2,2	0,3	1,1	0,2	4,3	0,7	195,4
зап. частини, ремонтні матеріали	13,2	2,4	18,4	2,7	12,3	2,1	93,2

Джерело: розраховано на основі даних господарства

Як бачимо (див. табл. 2.9), на 6,3 % зросли прямі матеріальні витрати, і у 2024 р. вони становили 590,5 тис. грн. У структурі витрат найбільшу частку становлять мінеральні добрива та пальне і мастильні матеріали – відповідно 37,2 % та 30,6 % у 2024 р. За досліджуваний період їхня вартість зросла відповідно на 9,3 % та 6,7 %. Різке збільшення цих видів витрат відбулося у 2023 р., що й позначилося на зниженні в цьому році рівня рентабельності виробництва продукції за рахунок зростання її собівартості.

Основою для формування фінансових результатів у цілому по підприємству є ефективність виробництва готової продукції. У господарстві інші доходи є незначними, а тому остаточний фінансовий результат господарства в цілому формує саме виробнича діяльність.

У забезпеченні господарської діяльності і виробництва готової продукції важливе місце займають активи господарства: необоротні і оборотні активи та

пасиви: власний капітал та поточні зобов'язання. Зупинимось на їх аналізі (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Динаміка вартості активів та пасивів і їх структура у ***
(на кінець звітного року)**

Вид витрат	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 р. до 2022 р., %
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Необоротні активи всього	168,8	38,4	100,3	23,1	75,8	13,2	44,9
з них основні засоби	168,8	38,4	100,3	23,1	75,8	13,2	44,9
Оборотні активи – всього	270,9	61,6	333,6	76,9	498,8	86,8	184,1
з них запаси	126,7	28,8	190,5	43,9	402,4	70,0	у 3,2 р.
гроші та їх еквіваленти	144,2	32,8	143,1	33,0	96,4	16,8	66,9
Власний капітал – всього	439,7	100	433,9	100	574,6	100	130,7
з них нерозподілений прибуток	270,9	61,6	333,6	76,9	498,8	86,8	184,1
Поточні зобов'язання – всього	-	-	-	-	-	-	-
Баланс	439,7	100	433,9	100	574,6	100	130,7

Джерело: розраховано на основі даних господарства

Протягом усього аналізованого періоду відсутня поточна дебіторська і кредиторська заборгованість. Про зниження вартості основних засобів і їх причини йшлося вище (див. табл. 2.2). На 84,1 % зросли оборотні активи за рахунок суттєвого зростання запасів (у 3 рази) та різкого падіння (на 33,1 %) грошей та їх еквівалентів. Пасиви господарства повністю формує власний капітал, який зріс на 30,7 % в основному за рахунок росту на 84,1 % нерозподіленого прибутку. Як бачимо, господарство не має поточних зобов'язань, що ще раз засвідчує про повністю самостійне ведення виробничо-господарської діяльності, без взаємовідносин з іншими організаціями. Розширювати свою діяльність господарству дозволяє зростання оборотних активів.

Отже, у підсумку зазначимо, що готовою продукцією ***** є пшениця, соя та в незначній кількості картопля. Структура готової продукції за аналізований період змінилася – скоротилися обсяги виробництва сої при одночасному зростанні виробництва пшениці, що забезпечило господарству зростання прибутку на 94,2 % та зміну його структури. У 2022 р. у структурі

одержаного прибутку соя забезпечувала 66,7 %, а у 2024 р. пшениця – 72,5 %. У цілому господарство й виробництво готової продукції є рентабельними.

Весь обсяг готової продукції, що вироблена у *****протягом року, до кінця поточного року повністю реалізовується і набуває грошової форми. Цей висновок зроблено на основі того факту, що в оборотних активах балансу підприємства за всі поточні роки досліджуваного періоду вартість готової продукції відсутня.

2.2. Організація обліку готової продукції у ***»**

Для правильної організації обліку та управління готовою продукцією в *****керівник***** господарства повинен бути забезпечений усією необхідною інформацією про готову продукцію підприємства, її наявність, місце й умови зберігання, відповідальних працівників, тобто інформаційні дані мають формуватися стосовно стану запасів готової продукції в місцях її зберігання, вчасності й правильності її оприбуткування, зберігання, своєчасності розвантаження та стосовно здійснення обов'язків за доставкою продукції замовникам.

У *****готова продукція рослинництва проходить такі стадії:

- ❖ випуск продукції з виробництва і передача її на склад;
- ❖ зберігання продукції на складах підприємства;
- ❖ відпуск продукції місцевим і відвантаження (відправка) іногороднім покупцям або відпуск продукції для внутрішніх потреб *****»;
- ❖ реалізація продукції, одержання від покупців за відпущену продукцію грошових коштів.

У господарстві облік готової продукції рослинництва має бути організований на всіх стадіях її руху.

Формування в бухгалтерському обліку інформації про готову продукцію (це стосується й інших об'єктів обліку) розпочинається зі складання первинного

документа, що потребує забезпечення раціональної організації формування такої інформації.

Якщо якась господарська операція є відображена в бухгалтерському обліку, але не підтверджена первинним документом, вона є незаконною. Початком і основою ведення бухгалтерського обліку є документ [1].

Перед тим як перейти до форм первинних документів з обліку готової продукції рослинництва, розглянемо етапи процесу збирання врожаю зернових та зернобобових, технічних культур (рис. 2.5).

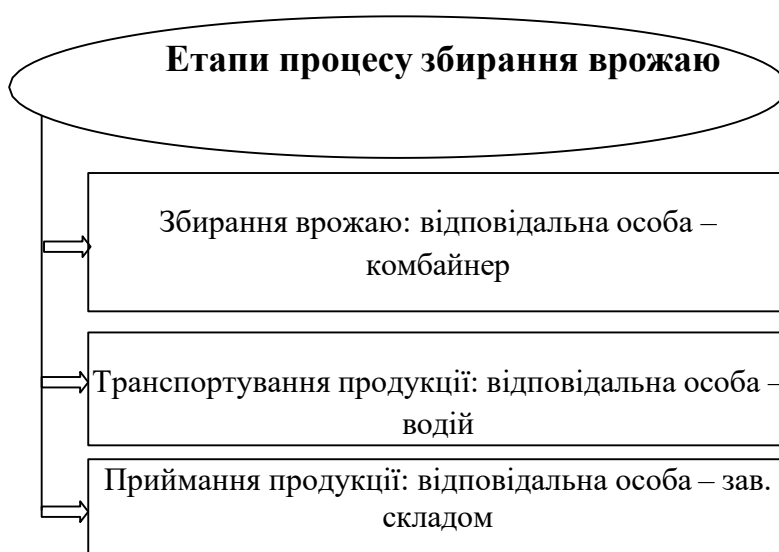

Рис. 2.5. Етапи процесу збирання врожаю

Джерело: власна розробка автора на основі вивчення облікових даних «*****»

Кожен з етапів процесу збирання врожаю повинен бути задокументований.

Кожне підприємство вибирає найприйнятніший для себе спосіб обліку продукції, головне, щоб на кожному етапі був забезпечений контроль. По-різному ведуть облік збирання врожаю зернових і зернобобових, культур, а також технічних. Документальне оформлення обліку можна проводити застосовуючи талони, путівки на вивезення продукції з поля, реєстри відправлення зерна та іншої продукції з поля.

У *****використовується третій варіант обліку надходження зернових та зернобобових, технічних культур, тобто з використанням реєстрів відправлення зерна та іншої продукції з поля. Завідувач складу на підставі реєстрів відправки зерна з поля наприкінці дня складає реєстр приймання зерна та іншої продукції з поля, який завідувач складу складає щоденно в одному примірнику за кожним видом (культурою) продукції. У цьому реєстрі кількість зерна підтверджується підписом водія. Підписаний завідувачем складу реєстр наступного дня потрапляє до бухгалтерії, де перевіряється правильність оформлення документа і проводиться звірка з первинними документами щодо надходження продукції. Зерно, зібране з поля, повинно відповідати нормам якості (ст. 21 Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні») [54].

З метою обліку оприбуткування продукції врожаю овочевих, плодово-ягідних та інших культур у рослинництві у *****застосовують щоденник надходження сільськогосподарської продукції. Щоденник ведуть бригадири по закріплених за ними площах культур. У щоденнику записують продукцію, яка надійшла від кожного працівника окремо. Завідувач складу зважує продукцію і кожне відважування записує в щоденник, при цьому вказує в ньому дату, місце збирання і приймання врожаю, площу, з якої він зібраний, масу і якість продукції. У щоденниках завідувач складу в кінці робочого дня підраховує підсумки надходження продукції за день. У кінці дня щоденники здають у бухгалтерію. Облік готової продукції рослинництва охоплює не лише її виготовлення, а й реалізацію покупцям.

Держава встановила відповідні стандарти показників якості зерна (фізико-хімічних, технологічних, біологічних, споживчих), якими визначається його придатність до використання за призначенням [54].

Зокрема, відповідно до стандартів якості: засміченість домішками, до прикладу, для пшениці і жита становить 5 %, для інших зернових – 8 %, уміст зернових домішок – не повинен перевищувати 15 %; показник вологості для зерна пшениці, ячменю, жита, рису і гречки дорівнює 14,5–15,5 %. Усі ці показники визначають за допомогою лабораторного аналізу або інших методів

дослідження. Щоб довести зерно до встановлених показників якості, здійснюють його доробку [54].

Доробка зерна є сукупністю технологічних операцій, що спрямовані на забезпечення або поліпшення (у разі необхідності) встановлених показників якості зерна відповідно до вимог договору складського зберігання зерна, контракту, державних стандартів (п. 2 Вимог до якості зерна). І, хоча Вимоги, якими це визначення затверджено, втратили чинність, лишилася незмінною загальна характеристика цього процесу [28, с. 86].

Зазвичай доробку зерна здійснюють у два етапи (у разі потреби): етап I – очистка (відбір грубого сміття, легких фракцій, пилу тощо); етап II – сушіння (видалення надлишкової вологи).

Доробку зерна можна проводити власноручно на своєму току (у разі наявності зерноочисних машин і сушарок) або із залученням сторонніх організацій (елеваторів) [62, с. 123]. *****передає зерно на доробку на елеватор. На елеваторі доробка зерна відбувається в декілька етапів, на кожному з яких оформляються відповідні документи (рис. 2.6).

Облік реалізації готової продукції рослинництва має забезпечувати:

- ❖ отримання даних за номенклатурою, кількістю й вартістю відвантаженої продукції;
- ❖ зберігання готової продукції за обсягом, асортиментом і якістю (у місцях складування і в дорозі) та своєчасну виписку документів на відвантаження;
- ❖ подання розрахункових документів покупцям і контроль своєчасного здійснення платежів;
- ❖ визначення фінансового результату від реалізації готової продукції.

Здійсненню реалізації готової продукції рослинництва передують укладення договору з покупцем чи замовником. Хоча договір є більш фінансово-юридичним документом, який регулює права і обов'язки сторін, у ньому міститься інформація, що має важливе значення й для обліку.

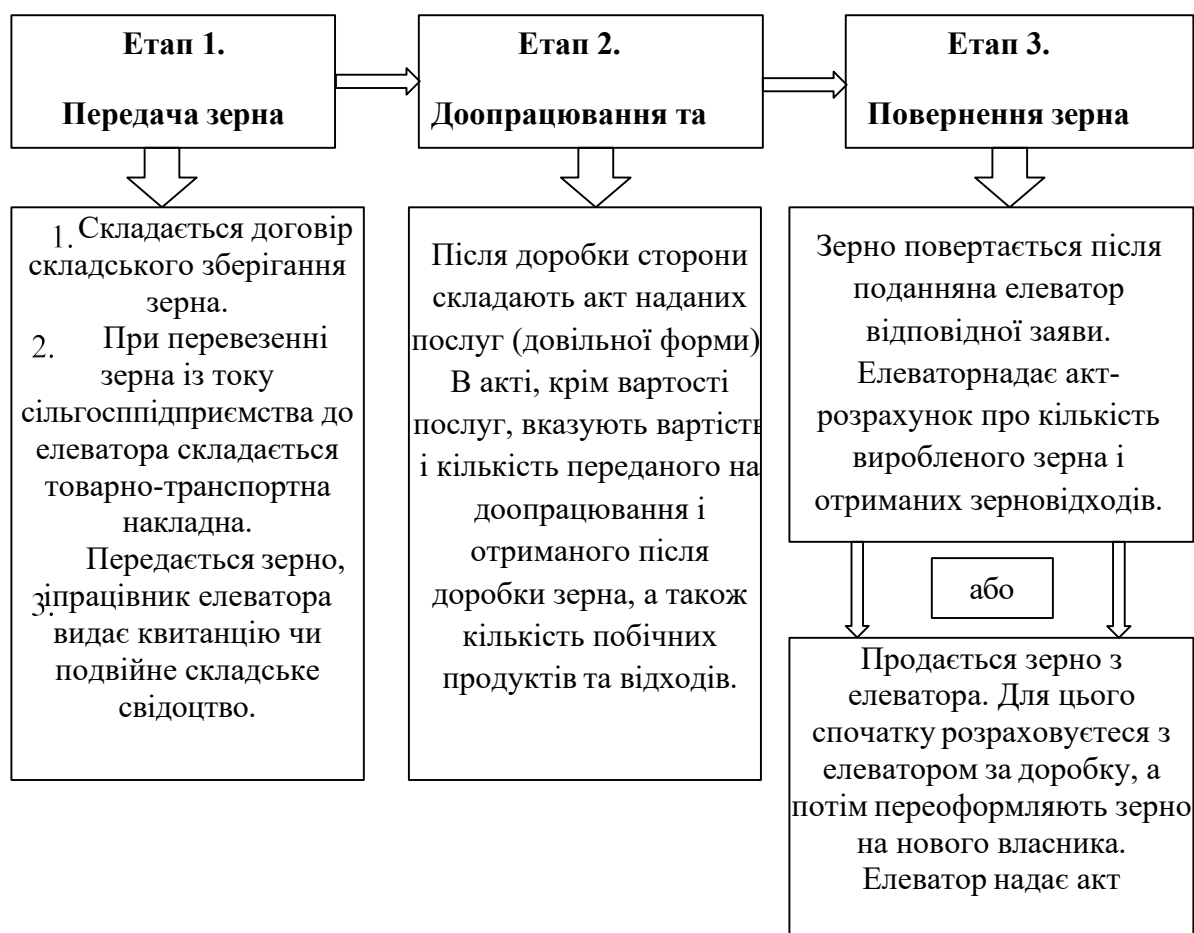

Рис. 2.6. Оформлення доробки зерна на елеваторі
Джерело: власна розробка автора на основі опрацювання даних «*****»

У договорі на поставку готової продукції рослинництва *****вказуються: характеристика предмета договору, кількість і якість поставленої продукції, ціна її і загальна вартість, терміни й умови передачі продукції, відповідальність сторін, порядок розрахунків, форс-мажорні обставини, спосіб вирішення суперечностей у разі їх виникнення між *****і покупцем, а також інші умови.

При відвантаженні на відібрану та упаковану готову продукцію рослинництва завідувач складу виписує накладну, в якій ставиться підпис представника покупця або іншої уповноваженої особи. На підставі зазначених вище документів у бухгалтерії виписують рахунок-фактуру. Копії цього документа залишаються в бухгалтерії, а перші примірники віддають покупцям. Одночасно оформляється платіжне доручення-вимога банку на отримання за відвантажену продукцію коштів від покупця. Щоб вивести готову продукцію з території підприємства

представникам вантажовідправника видають товарні пропуски. Пропуском може служити копія рахунка-фактури або товарно-транспортної накладної. Для отримання готової продукції рослинництва безпосередньо зі складу покупець має пред'явити доручення на право її отримання. *****не зареєстрований як платник податку на додану вартість, тому при продажу готової продукції рослинництва він не зобов'язаний надати покупцеві податкову накладну.

При відпуску продукції у виробництво, продаж та іншому вибутті оцінка їх у досліджуваному господарстві здійснюється за методом середньозваженої собівартості. Оцінку проводять щодо кожної одиниці готової продукції діленням сумарної вартості залишку такої продукції на початок звітного місяця і вартості одержаної у звітному місяці продукції на сумарну кількість виробленої продукції на початок звітного місяця та одержану у звітному місяці продукцію. Зазначимо, що процес реалізації завжди передбачає, з одного боку, передачу відповідної готової продукції від виробника покупцеві, а з іншого – проведення розрахунків згідно з договірною ціною цієї продукції.

Таким чином, кожен вид готової продукції, яка реалізується, матиме дві оцінки: одну для самого виробника – виробничу собівартість, іншу – для покупця (ціну реалізації). Для більшості продукції ціни реалізації є вільними і встановлюються на підставі договорів між підприємствами.

У книзі складського обліку на складі *****готова продукція рослинництва обліковується в кількісному виразі. Книгу складського обліку використовують з метою забезпечення збереження сільськогосподарської продукції та інших товарно-матеріальних цінностей на складах, у коморах та інших призначених для цього місцях. Її заповнює матеріально відповідальна особа – завідувач складу.

У книзі складського обліку *****облік готової продукції ведуть за найменуваннями (номенклатурними номерами). Записи роблять щодо кожного прибуткового і видаткового документа з виведенням залишку після кожного запису. Наявність типових і уніфікованих форм, виготовлених різними центральними органами, полегшує вибір форм первинних документів. У разі

якщо типових чи уніфікованих форм первинних документів нема, їх розробляють на підприємстві. У табл. 2.11 наведено перелік основних первинних документів, які використовуються у «*****».

Таблиця 2.11

Первинні документи з обліку готової продукції рослинництва

Назва документа	Призначення документа
Реєстр відправки зерна та іншої продукції з поля	Використовується для обліку виходу продукції рослинництва.
Реєстр приймання зерна та іншої продукції	Ведеться завідувачем складу для обліку отриманого від водія зерна чи іншої продукції.
Щоденник надходжень сільськогосподарської продукції	Ведеться первинний облік виходу продукції овочівництва, садівництва, картоплі і баштанних культур. Записи в цьому документі здійснюються на основі зважування продукції.
Видаткова накладна	Застосовується для оформлення відпуску готової продукції рослинництва покупцям.
Товарно-транспортна накладна	Призначена для обліку поставок готової продукції рослинництва та розрахунків за їх перевезення автомобільним транспортом. Використовується для якісного та кількісного приймання товарно-матеріальних цінностей.
Накладна на внутрішнє переміщення готової продукції	Використовується для обліку руху готової продукції рослинництва всередині підприємства.
Довіреність	Призначена для підтвердження права окремої посадової особи виступати довіреною особою підприємства при отриманні товарно-матеріальних цінностей.
Рахунок-фактура, платіжна вимога-доручення	Використовуються для розрахунків між постачальниками та покупцями за відвантажену (відпущену) готову продукцію рослинництва.
Журнал обліку виданих довіреностей	Призначений для реєстрації виданих довіреностей та розписки в їх отриманні.
Книга складського обліку	Використовується для обліку готової продукції рослинництва на складі.

Джерело: розраховано на основі даних господарства

На основі первинних документів і записів у книзі складського обліку в кінці кожного місяця матеріально відповідальні особи складають звіт про рух товарно-матеріальних цінностей.

У «*****» звіти про рух готової продукції рослинництва складають у двох примірниках, з яких один залишається в бухгалтерії, а другий після звірки його даних з документами з підписом бухгалтера в прийманні повертається завідувачу складу. У звіті фіксуються дані лише за тими видами цінностей, за якими був

рух. Залишки за кожним видом продукції на початок місяця порівнюють із залишками на кінець попереднього місяця.

На підставі відповідних документів відображають надходження і вибуття продукції протягом звітного періоду. Після цього підраховують надходження й вибуття і визначають сальдо на кінець місяця. Звіт складає матеріально відповідальна особа звичайно в натуральних вимірювачах, а оцінку відображеної у звіті готової продукції рослинництва виготовляють у бухгалтерії.

У *****під час перевірки бухгалтером звітів про рух готової продукції рослинництва матеріально відповідальних осіб контролюють правильність арифметичних підрахунків у звіті та документах, що до нього додаються. Помилки, що виявлені під час перевірки звіту, виправляє матеріально відповідальна особа особисто. Про це роблять застереження на вільному місці звіту про рух готової продукції з повторенням правильного тексту чи суми за підписом матеріально відповідальної особи.

Після того як виправлення внесені в обидва примірники звіту, бухгалтер робить позначення про перевірку та прийняття звіту і документів. Перевіливши звіт, бухгалтер і матеріально-відповідальна особа підтверджують зроблені у звіті виправлення своїми підписами й показують залишки готової продукції рослинництва на кінець звітного періоду.

Після перевірки звіти для розгляду і затвердження передають керівнику *****». Затверджені керівником підприємства звіти матеріально відповідальних осіб передаються до бухгалтерії для бухгалтерської обробки. Суть такої обробки полягає в підготовці перевіреного й затвердженого звіту і доданих до нього документів для записів у реєстрі бухгалтерського обліку.

План рахунків бухгалтерського обліку передбачає два рахунки для облікового відображення операцій стосовно наявності й руху готової продукції, а саме: 26 «Готова продукція» і 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва».

У *****використовується рахунок 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» для обліку та узагальнення інформації про наявність і рух готової продукції рослинництва.

З метою уникнення плутанини в бухгалтерському обліку у ***** інформацію про куповані насіння, саджанці відображають на субрахунку 208, а власного виробництва – на рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва». Господарські операції з обліку наявності та руху готової продукції рослинництва наведені в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

**Господарські операції з обліку готової продукції рослинництва
у *****»**

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
1	Оприбутковано готової продукції рослинництва з виробництва	27	231
2	Відображено внутрішнє переміщення готової продукції рослинництва (з одного складу на інший, від однієї матеріально відповідальної особи до іншої)	27	27
3	Оприбутковано безоплатно одержану готову продукцію рослинництва	27	719
4	Оприбутковано лишки сільськогосподарської продукції, виявлені при інвентаризації	27	719
5	Списано продукцію сільськогосподарського виробництва на виробництво (насіння на посів тощо)	231	27
6	Уцінено готову продукцію врожаю минулих років	946	27
7	Виявлено нестачу готової продукції рослинництва при інвентаризації	947	27
8	Безоплатно передано готову продукцію рослинництва	949	27

Джерело: власна розробка автора

Рахунок 27«Продукція сільськогосподарського виробництва» активний, балансовий, основний, призначений для обліку оборотних активів. Надходження готової продукції рослинництва відображається за дебетом рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва», за кредитом – її вибуття внаслідок продажу, безоплатної передачі тощо. На цьому рахунку *****обліковує продукцію, одержану від власних рослинницьких підрозділів, призначену для продажу на сторону та для іншого невиробничого споживання (видачі й продажу працівникам, передачі у невиробничу сферу, до

прикладу дитячі садки, їдальні тощо), а також побічну продукцію та відходи, одержані при доведенні товарної продукції та насіння до належних кондицій. На цьому рахунку також обліковуються насіння і посадковий матеріал, включаючи саджанці, призначені для закладання й ремонту власних насаджень.

Крім рахунка 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва», для обліку насіння, саджанців призначений також субрахунок 208 «Матеріали сільськогосподарського виробництва».

З метою відображення собівартості реалізованої готової продукції рослинництва використовується субрахунок 901 «Собівартість реалізованої готової продукції», який наприкінці звітнього періоду списується в дебет рахунка 79 «Фінансові результати».

Інформація щодо доходу від реалізації готової продукції узагальнюється на субрахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції». Збільшення (отримання) доходу відображається за кредитом субрахунку 701, за дебетом – сума непрямих податків і списання на рахунок 79 «Фінансові результати». Розрахований фінансовий результат за рахунком 79 «Фінансові результати» переміщують у склад рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

Всі види готової продукції рослинництва, що вироблена в поточному році в господарстві, враховують за плановою собівартістю, яка в кінці року доводиться до фактичної.

У *****до складу виробничої собівартості готової продукції рослинництва належать: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, загальновиробничі витрати. Зазначені витрати впродовж звітнього (календарного) року відображаються за статтями калькулювання, перелік і склад яких установлює підприємство.

На субрахунку 231 «Рослинництво» ведуть синтетичний облік витрат і виходу продукції рослинництва. На дебеті цього субрахунку впродовж року відображають прямі витрати під урожай поточного року і майбутніх років, а на дебет субрахунку 231 у кінці року додатково відносять різницю між плановою та фактичною собівартістю робіт і послуг обслуговуючих виробництв, а також

загальновиробничі витрати. На субрахунку 231 «Рослинництво» в кінці року накопичуються всі витрати з вирощування продукції рослинництва, що уможливорює калькулювання собівартості готової продукції за її видами.

Обчислення собівартості продукції – завершальний етап бухгалтерського обліку процесу виробництва.

Під час визначення собівартості у *****керуються Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств.

Протягом року на кредиті субрахунку 231 «Рослинництво» обліковується кількість отриманої продукції, яку обліковують за плановою собівартістю. На кредит цього субрахунку в кінці року відносять різницю між плановою та фактичною собівартістю продукції рослинництва. Отже, на кінець року на дебеті субрахунку 231 залишаються лише витрати з незавершеного виробництва (витрати під урожай майбутніх років).

Господарство веде аналітичний облік на субрахунку 231 «Рослинництво» за видами виробництв, статтями витрат і видами продукції. При журнально-ордерній формі обліку узагальнена інформація за операціями, що пов'язані з рухом готової продукції рослинництва, знаходить своє відображення в журналі-ордері № 5А с.-г. У *****використовується журнально-ордерна форма бухгалтерського обліку, тобто в цьому господарстві використовується для аналітичного обліку сальдова відомість, а для синтетичного – журнал-ордер № 5А с.-г.

Журнал-ордер № 5А с.-г. складається на підставі оформлених і перевірених первинних або згрупованих документів. Вказані в журнал-ордері № 5А с.-г. відомості щодо залишків готової продукції рослинництва звіряють з відомостями, які було вказано в сальдових відомостях. У них роблять посилання на документ, який слугує підставою для записів (або коротко згадують зміст запису), вказують його номер і дату складання, а також кореспондуючі рахунки по операціях, які здійснюються в господарстві, зазначають суми.

Форма журналу передбачає також відображення в ньому періоду, за який складається журнал, назву підприємства, а також головний бухгалтер підприємства (виконавець) має поставити власний підпис. Застосування такої форми ведення бухгалтерського обліку дає змогу впорядкувати облікові записи в документах.

Системним реєстром синтетичного обліку є головна книга, дані яку записують після заповнення журналу-ордеру № 5А с.-г. У головній книзі рахунки будують за шаховим принципом у вигляді двосторонніх багатографних таблиць, окремі графи яких призначені для запису операцій у розрізі кореспондуючих рахунків. Такою побудовою головної книги полегшується контроль кореспондуючих рахунків, а також є змога аналізувати обороти за даними рахунків синтетичного обліку (зокрема й за рахунком 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва»).

Підсумковим етапом бухгалтерського обліку є звітність, що являє собою повну, об'єктивну і достовірну інформаційну основу для аналізу фінансової діяльності підприємства. Від якості організації первинного і поточного обліку залежить організація підсумкового обліку. Досить трудомістким процесом є формування підсумкових показників та складання звітних форм. До того ж відбувається це за досить короткий період, коли потрібно підготувати кілька складних показників, заповнити різні звітні форми, підготувати аналітичні висновки, пояснення тощо.

Таким чином, підсумковим обліком передбачається визначення стану готової продукції рослинництва за звітний період.

Проведення річної інвентаризації передуює складанню звітності. Згідно з наказом про облікову політику, у *****інвентаризацію проводять на перше число місяця, в якому здійснюватиметься оцінка готової продукції. У *****для підсумкового обліку готової продукції рослинництва застосовують такі форми фінансової і статистичної звітності:

❖ «Баланс, форма № 1-м (розділ II активу балансу «Оборотні активи» код рядка 1100 «Запаси» (у тому числі код рядка 1103 «Готова продукція» – сальдо

Дт 27)» [82], як форма фінансової звітності застосовується для відображення підсумкових даних щодо розміру сільськогосподарської продукції у складі майна підприємства станом на кінець звітного періоду);

❖ «Звіт про фінансові результати, форма № 2-м (код рядка 2000 «Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» – відображається дохід від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг без непрямих податків і зборів та інших вирахувань з доходу; код рядка 2050 «Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)» – відображається виробнича собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) та/або собівартість реалізованих товарів, визначена відповідно до П(С)БО 16 «Витрати», оборот за Дт 90)»;

❖ Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду, форма № 29 СГ (містить показники, що характеризують уточнену посівну та зібрану площі, валовий збір сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду з усіх земель, з яких, у разі здійснення поливу земель під урожай у звітному році, виділяють площі та врожай, який отримано з политих земель);

❖ Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств, форма № 50 с.-г. (статистична форма звітності, яка відображає витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції, обсяги надходження та вибуття продукції за звітний період).

Важливим чинником також є те, що зазначена вище звітність стосовно операцій з готовою продукцією має терміни подання до відповідних органів.

Отже, ми дослідили, як налагоджена в господарстві організація первинного обліку готової продукції. Нами визначено, якими первинними документами оформляються ті чи інші господарські операції при русі готової продукції рослинництва, а також проаналізовано рух продукції від початкового етапу до завершальної стадії виробництва.

Було також розглянуто організацію обліку готової продукції в господарстві, а саме, як здійснюються синтетичний та аналітичний облік готової продукції.

2.3. Синтетичний та аналітичний облік руху готової продукції

З метою ухвалення управлінських рішень стосовно управління готовою продукцією інформація повинна формуватися за такими напрямками:

- ❖ «стан запасів готової продукції на складі;
- ❖ своєчасність та правильність оприбуткування;
- ❖ забезпечення зберігання на складі;
- ❖ своєчасність відвантаження та виконання обов'язків за поставками продукції споживачам» [28, с. 86].

Себто управлінський персонал підприємства повинен отримати інформацію щодо наявності й руху готової продукції за місцями зберігання та матеріально відповідальними особами. Тому важливе значення має організація синтетичного та аналітичного обліку готової продукції.

Основні завдання обліку готової продукції у *****полягають у:

- ❖ систематичному контролю за випуском готової продукції, станом її запасів і збереженням на складах, обсягом виконаних робіт і послуг;
- ❖ вчасному і правильному документуванні оформлення відвантаженої і відпущеної продукції;
- ❖ контролі за виконанням плану договорів-поставок за обсягом та асортиментом реалізованої продукції, організацією розрахунку з покупцями;
- ❖ вчасному й достовірному визначенні результатів від реалізації продукції (робіт, послуг) та їх обліку.

«Виконання зазначених задач залежить від ритмічності роботи, оптимальної організації збуту та складського господарства, вчасного документування господарських операцій» [28, с. 86].

Головними умовами якісної організації бухгалтерського обліку готової продукції й процесу її збуту є:

- ❖ приділення достатньої уваги безпосередньо структурі підприємства і його технології реалізації. Цим забезпечується правильна організація обліку процесу

реалізації, уможлиблюється встановлення взаємостосунків підрозділів зі збуту в підприємстві з бухгалтерією;

- ❖ дотримання нормативно-правових актів стосовно здійснення підприємницької діяльності та обліку й звітності щодо збуту готової продукції;

- ❖ визначення змісту й точності інформаційних даних для подальшого формування і реалізації ефективних управлінських рішень. Підприємство намагається стимулювати виробництво тих товарів, яких потребують споживачі [28, с. 87].

У зв'язку з цим виникає потреба організації такого внутрішньогосподарського обліку, як додаткового сегмента фінансового обліку, який би виконував завдання, що пов'язані з управлінням підприємством загалом і, зокрема, його внутрішніми підрозділами (починаючи з проєктування товару і закінчуючи збутом). Оскільки інформацію такого роду отримують з облікових документів, працівниками бухгалтерії оперативно визначаються й опрацьовуються необхідні інформаційні масиви [27, с. 123].

Обліковується готова продукція на підприємстві за місцями її зберігання й окремими видами у встановлених одиницях виміру: натуральних, умовно-натуральних. В облікових реєстрах інформація про готову продукцію обліковується в кількісному виразі.

Планом рахунків для обліку наявності й руху готової продукції, яка має кількісні характеристики і складається на підприємстві, передбачено рахунок 26 «Готова продукція».

«Цей рахунок активний, балансовий, показує запаси виробів на складі, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками і відповідають технічним умовам і стандартам».

Синтетичний та аналітичний облік наявності й руху готової продукції за фактичною собівартістю ведуть на активному рахунку 26 «Готова продукція» (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Облік готової продукції на рахунку 26 «Готова продукція»

Джерело: власна розробка автора

Надходження готової продукції власного виробництва за фактичною виробничою собівартістю відображається за дебетом рахунку 26 «Готова продукція», а за кредитом – списання виробничої собівартості готової продукції [90].

Для обліку руху готової продукції також використовують такі синтетичні рахунки (табл. 2.13). У *****в аналітичному обліку оцінюють готову продукцію за обліковими цінами, а саме: за плановою собівартістю; оптовими обліковими цінами. За фактичною виробничою собівартістю відображається надходження і вибуття готової продукції.

На підприємстві застосовують відповідний спосіб формування собівартості готової продукції. «Готова продукція, що реалізується протягом місяця, списується за обліковою ціною, а в кінці місяця собівартість такої продукції вирівнюється до фактичної.

Основні синтетичні рахунки обліку готової продукції та її руху

№	№ рахунку	Найменування рахунку
1	26	Готова продукція
2	28	Товари
3	93	Витрати на збут
4	90	Собівартість реалізації
5	70	Доходи від реалізації

Джерело: [41]

Коефіцієнт вирівнювання визначають за формулою

$$K = \frac{\Phi C_{\text{поч.м.}} + \Phi C_{\text{звітн.м.}}}{З_{\text{поч.м.}} + З_{\text{звітн.м.}}}, \quad (2.1)$$

де $\Phi C_{\text{поч.м.}}$ – фактична собівартість залишку готової продукції на початок звітного місяця;

$\Phi C_{\text{звітн.м.}}$ – фактична собівартість виробленої протягом звітного місяця продукції;

$З_{\text{поч.м.}}$ – вартість залишку готової продукції на початок місяця за обліковими цінами;

$З_{\text{звітн.м.}}$ – вартість випущеної в звітному місяці продукції за обліковою ціною» [91].

Вартість реалізованої продукції у звітному місяці за фактичною собівартістю розраховується за формулою

$$CP = C_{\text{поч}} \times K, \quad (2.2)$$

де $C_{\text{поч}}$ – вартість реалізованої продукції за обліковими цінами.

Цей спосіб дає змогу визначити й відобразити в обліку виробничу собівартість:

- ❖ продукції, що була реалізована протягом звітного періоду;
- ❖ залишків продукції на складі на кінець звітного періоду [7, с. 162].

На окремому субрахунку рахунка 26 «Готова продукція» в бухгалтерському обліку відображаються відхилення між оцінкою готової продукції за обліковою ціною та оцінкою за фактичною собівартістю. Для цього у *****відкрито субрахунки другого порядку: 261 «Готова продукція за обліковими цінами» та 262 «Відхилення фактичної собівартості готової продукції від облікових цін».

Розглянемо визначення собівартості продукції у *****». У табл. 2.14 відображено бухгалтерський облік фактичної собівартості готової продукції (на прикладі жовтня 2023 р.).

Таблиця 2.14

Аналітичний облік руху готової продукції за жовтень 2023 р.

№	Зміст Операції	Кількість кг	Вартість готової продукції		К (розрахунок за формулою)	Сума відхилень фактичної собівартості готової продукції від її вартості за обліковими (гр. 5 – гр. 4) цінами (+, –)
			за обліковими цінами	За фактичною собівартістю		
1	Залишок готової продукції на початок жовтня: – озима пшениця	150	34 500 (230 × 150)	33 750 (225 × 150)	–	–750 (33 750 – 34 500)
	– соняшник	100	27 000 (270 × 100)	28 500 (285 × 100)	–	1500 (28 500 – 27 000)
2	Випущено протягом жовтня: – озима пшениця	250	57 500 (230 × 250)	56 250 (225 × 250)	–	–1250 (56 250 – 57 500)
	– соняшник	300	81 000 (270 × 300)	85 500 (285 × 300)	–	4500 (85 500 – 81 000)
3	Реалізовано протягом жовтня: – озима пшениця	350	80 500 (230 × 350)	78 750 (80 500 × 0,978261)	0,978261 *	–1750 (78 750 – 80 500)
	– соняшник	380	102 600 (270 × 380)	108 300 (102 600 × 1,055556)	1,055556 **	5700 (108 300 – 102 600)
4	Залишок на кінець жовтня: – озима пшениця (150 + 250 – 350)	50	11 500 (230 × 50)	11 250 (11 500 × 0,978261)	0,978261	–250 (11 250 – 11 500)
	– соняшник (100 + 300 – 380)	20	5 400 (270 × 20)	5 700 (5 400 × 1,055556)	1,055556	300 (5 700 – 5 400)
* (33 750 грн. + 56 250 грн.) : (34 500 грн. + 57 500 грн.) = 0,978261. ** (28 500 грн. + 85 500 грн.) : (27 000 грн. + 81 000 грн.) = 1,055556.						

Джерело: сформовано на основі даних господарства

Облік відхилень ведеться:

– у разі перевищення фактичної виробничої собівартості над вартістю продукції, відображеної за обліковими цінами, – прямим записом;

– у разі перевищення вартості за обліковими цінами над фактичною виробничою собівартістю – методом «сторно».

Відвантажена покупцям готова продукція відображається проводкою:

Дт901 – Кт 26. Більш детальну кореспонденцію бухгалтерських рахунків, що відображають рух готової продукції, наведено в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Господарські операції у «***»**

Зміст операції	Первинні документи	Бухгалтерський облік		
		Дт	Кт	Сума
Отримано на склад готова продукція, випущена протягом вересня, за обліковими цінами:				
– озима пшениця	Накладна, прибутковий ордер типової форми № М – 4	26	23	57 500,00
– соняшник		26	23	81 000,00
Відображено реалізацію озимої пшениці за обліковою ціною.	Накладна типової форми № М – 11	361	701	80 500,00
Нараховано податкові зобов’язання з ПДВ.	Податкова накладна	701	641	13 416,67
Відображено реалізацію соняшника	Типова форма № М – 11	361	701	102 600,00
Нараховано податкові зобов’язання з ПДВ.	Податкова накладна	701	641	17 100,00
Списана собівартість за обліковими цінами	Бухгалтерська довідка	901	26	110000,00
Визначено відхилення облікової ціни від фактичної виготовленого у вересні:				
– озима пшениця (методом «сторно»)	Бухгалтерська довідка	26	23	1250,00
– соняшник		26	23	4500,00
Списано відхилення облікової ціни від фактичної:				
– озима пшениця (методом «сторно»)	Бухгалтерська довідка	901	26	1 750,00
– соняшник		901	26	5 700,00
Відображено фінансовий результат:				
– дохід від реалізації продукції	Бухгалтерська довідка	701	791	152 583,33
– списана собівартість		791	901	110 000,00

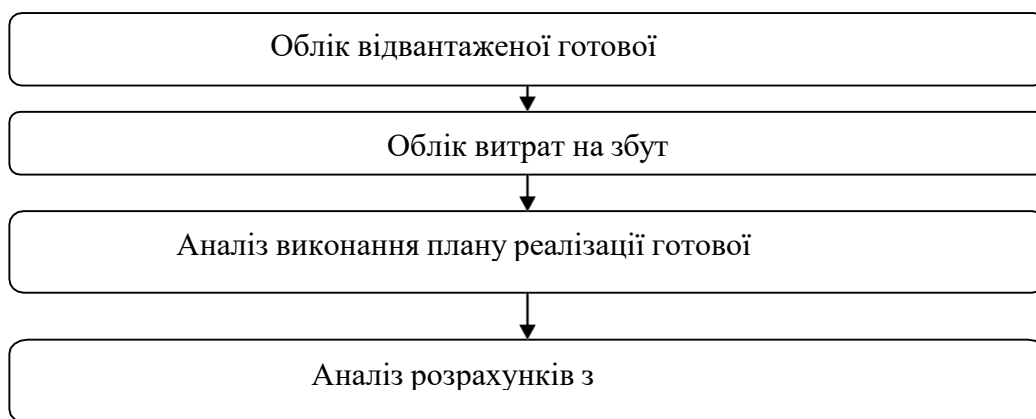
Джерело: сформовано на основі даних господарства

У разі виявлення браку виробів може проводитися повернення придбаної покупцями продукції.

На рахунку 93 «Витрати на збут» обліковують витрати, що пов'язані з реалізацією продукції, а саме витрати на тару й упаковку продукції, витрати з поставки продукції на станцію відправки, оплату при реалізації продукції, комісійні збори при реалізації продукції, оплату праці продавців, оплату вартості сертифікатів та аналіз якості реалізованої продукції [85].

Одна з основних складових організації обліку готової продукції – облік її реалізації. У загальній системі обліково-економічної інформації він є самостійною підсистемою. У *****можна сформулювати таку схему обліково-економічних завдань щодо обліку реалізації готової продукції (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Види завдань з обліку реалізації продукції

Джерело: власна розробка автора

На підприємстві застосовується така схема обліку за рахунком 93 «Витрати на збут»:

- ❖ з використанням актів на списання малоцінних і швидкозношуваних предметів проводиться списання тари й матеріалів для упаковки;

- ❖ витрати на доставку відображають на основі нагромаджувальних відомостей обліку роботи вантажного автотранспорту та товарно-транспортних накладних, коли транспорт залучений;

- ❖ суму комісійного збору записують на основі квитанцій, орендної плати, на підставі рахунків-фактур чи квитанцій, оплати праці продавців – на основі окремих розрахунків і табеля обліку робочого часу;

- ❖ дані переносяться в журнал-ордер № 6, а з нього – у головну книгу [60].

Підприємством для відображення господарських операцій зі збуту застосовуються такі бухгалтерські записи (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Кореспонденції з обліку витрат на збут у ***»**

№	Найменування операції	Дт	Кт
1	Списання: – вартості матеріалів і тари на упаковку реалізованої продукції; – робіт і послуг із транспортування реалізованої продукції	93 93	20,22,13 23
2	Оплата витрат, пов'язаних з реалізацією через підзвітних осіб	93	37
3	Оплата транспортних і інших послуг сторонніх організацій	93	63
4	Списання витрат на збут	79	93

Джерело: [41]

Розглядаючи питання обліку готової продукції, необхідно розглянути й питання її інвентаризації. Керівник підприємства визначає дати проведення інвентаризацій, кількість інвентаризацій у звітному році, перелік майнових зобов'язань, які підлягають інвентаризації під час кожної з них [16, с. 123].

У ***** Головною метою інвентаризації є:

- ❖ оцінка фактичної наявності готової продукції, її зіставлення з даними бухгалтерського обліку;
- ❖ врегулювання інвентаризаційних різниць та відображення результатів інвентаризації.

Відповідно до наказу про облікову політику, на підприємстві передбачається проведення інвентаризації на перше число місяця, в якому здійснюватиметься оцінка готової продукції. Для проведення інвентаризації формується комісія та затверджується наказом по підприємству. До її складу входять: керівник, головний бухгалтер, завідувач складу, як матеріально відповідальна особа. До початку перевірки фактичної наявності продукції інвентаризаційною комісією:

- ❖ перевіряється наявність грошей у касі і перераховується виручка дня;
- ❖ відображаються документи: у касира – останній касовий звіт і у матеріально відповідальної особи – останні товарні звіти (якщо вони не здані в бухгалтерію) з виведеними на момент інвентаризації залишками цінностей за даними обліку і розписки про те, що до початку інвентаризації всі 79 прибутково-

видаткових документів включені до звіту, здані в бухгалтерію або передані інвентаризаційній комісії і що ніяких документів і наявності грошей на руках у них не залишилося;

❖ перевіряється справність усіх ваговимірювальних приладів.

Головою комісії візуються всі документи, які додаються до реєстрів (звітів) із зазначенням «До інвентаризації на (дата)». Далі ці документи передаються до бухгалтерії, де вони слугують підставою для визначення залишків цінностей на початок інвентаризації за даними обліку [2, с. 158].

За допомогою обов'язкового перераховування, зважування та перемірювання товарно-матеріальних цінностей, у тому числі й готової продукції, встановлюють наявний їх стан.

В інвентаризаційних документах вказують найменування продукції, її кількість у розрізі номенклатури готової продукції та в натуральних одиницях виміру, прийнятих в обліку. Ця інформація в інвентаризаційному описі вказується прописом на кожній сторінці.

Згаданий документ підписують усі члени інвентаризаційної комісії та матеріально відповідальні особи. «Матеріали інвентаризації та рішення щодо регулювання розбіжностей затверджується керівником підприємства з включенням результатів у звіт за той період, в якому закінчена інвентаризація, а також і в річний звіт. Матеріали інвентаризації (описи, акти, звіряльні відомості, протоколи) оформляються не менш як у двох примірниках».

Можливі факти виявлення надлишків та нестач запасів у результаті інвентаризації. У разі виявлення надлишків готової продукції їх зараховують на збільшення фінансових результатів звітного періоду. Вартість нестачі, псування або інших втрат у межах норм списують на собівартість реалізованої продукції, а в сумах, які перевищують ці норми, – на винних фізичних осіб. Невідшкодовані нестачі списуються за рахунок чистого прибутку. Результати інвентаризації на підприємстві відображають у бухгалтерському обліку у встановленому законодавством порядком.

Залишки оприбутковуються у дебет відповідних рахунків з обліку матеріальних цінностей 26 «Готова продукція» у кореспонденції з кредитом рахунку «Прибутки та збитки».

Вартість нестач продукції, незалежно від причин їх виникнення, списують у дебет рахунку 947 «Нестачі та втрати від псування цінностей» у кореспонденції з кредитом відповідного рахунку 26 «Готова продукція».

За результатами інвентаризації рішення щодо відшкодування завданих підприємству збитків приймає керівник. Після прийняття такого рішення суми нестач готової продукції списують з кредиту рахунку 947 «Нестача та втрати від псування цінностей» на дебет рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» [54].

Отже, щомісячне проведення інвентаризації готової продукції допомагає управлінському персоналу:

- ❖ виявляти порушення в обліку;
- ❖ контролювати результати діяльності;
- ❖ встановлювати причини й винуватців порушень.

Обліковому персоналу інвентаризація допомагає узгодити вартісні показники відвантаженої й виготовленої продукції.

2.4. Організація та порядок інспектування виробленої сільськогосподарської продукції

Оскільки в сучасних умовах аграрні підприємства працюють в умовах ризику і невизначеності, методика контролю виробництва сільськогосподарської продукції мусить враховувати цей чинник. У сільському господарстві економічний процес відтворення пов'язаний тісно з природними (біологічними) процесами. Як відомо, сільськогосподарську продукцію виробляють з допомогою живих організмів (тварин, рослин, мікроорганізмів), які функціонують часто як засоби виробництва. Позаяк живі організми розвиваються за біологічними законами, цим зумовлюється залежність від природних чинників процесу відтворення в сільському господарстві, що, своєю

чергою, вимагає всебічного врахування цих чинників та глибоких знань агробіології.

Вивчивши особливості діяльності «*****», ми узагальнили основні етапи, методику контролю й завдання контролю готової продукції сільськогосподарського виробництва. Таким чином, до основних завдань контролю готової продукції сільськогосподарського виробництва й методики їх реалізації належать:

1. Контроль формування фактичної собівартості продукції сільськогосподарського виробництва. Вирішують це завдання завдяки фактичній перевірці та бухгалтерському обліку витрат з вирощування готової продукції тваринництва і рослинництва. При цьому має бути досягнуто такі основні цілі: забезпечення своєчасного, повного і достовірного відображення в обліковій системі усіх витрат, які можуть включатися до собівартості готової продукції. Обов'язковій перевірці підлягає й розподіл понесених витрат за видами і обсягами готової продукції та за видами й обсягами незавершеного виробництва.

2. Контроль своєчасності й правильності документального оформлення господарських операцій; контроль забезпечення достовірних даних за напрямками надходження і каналами вибуття сільськогосподарської продукції. Це завдання вирішується за допомогою контролю правильності організації бухгалтерського обліку власності підприємства, тобто правильності обліку майна і зобов'язань. Виконання цього завдання забезпечить, передусім, правильне й своєчасне оформлення первинних і зведених документів бухгалтерського обліку, правильно організовану раціоналізацію їх обороту в розрізі окремих структурних підрозділів сільськогосподарського підприємства, а також дотримання умов для оперативного опрацювання зазначених документів й ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

3. Контроль збереження готової продукції в місцях її зберігання та на всіх етапах її руху. Проведення контролю в цьому разі здійснюється, зазвичай, спеціально створюваними комісіями, що функціонують як постійно діючі або формуються на певний період. Тому, крім традиційних методів контролю, варто

запроваджувати економічні його методи (моральне й матеріальне стимулювання за якісне виконання поставлених завдань).

4. Контроль дотримання норм використання матеріальних запасів, які забезпечують вирощування продукції, розроблених на підприємстві. Завдяки оптимізації розміру ресурсів підприємства досягають виконання зазначеного завдання. Поставлене завдання переважно вирішують менеджери та економісти сільськогосподарського підприємства. А отже, усі структурні підрозділи підприємства повинні бути забезпечені якісною інформацією від бухгалтерської служби.

5. Контроль ефективності управління залишками готової продукції. Це завдання передбачає використання методики аналізу, з урахуванням особливостей функціонування сільгосппідприємства, вимагає наявності фахівців відповідної кваліфікації та можливості використання отриманих результатів аналізу у процесі ухвалення управлінських рішень.

До основних завдань ефективного контролю за збереженням готової продукції також належать: контроль наявності обладнаних комор і складів згідно зі встановленими вимогами, а також спеціальних пристосованих відкритих майданчиків (для запасів відкритого зберігання); контроль оснащення складів мірною тарою, ваговим господарством і вимірювальними приладами; перевірка наявності низки осіб, відповідальних за приймання і реалізацію готової продукції (експедиторів, комірників, завідувачів складів та ін.), за правильне й своєчасне оформлення господарських операцій з руху готової продукції, зі збереження запасів, та, відповідно, за укладання письмових договорів з матеріально відповідальними особами. Необхідно також враховувати, що виробництво сільськогосподарської продукції здійснюється у різних ґрунтово-кліматичних умовах – добрих, середніх і поганих, що, у даному випадку, безпосередньо позначається на результатах господарської діяльності підприємства й має відповідні наслідки залежно від рівня його економічного розвитку. Зрозуміло, що підприємства, які працюють у відносно гірших природних умовах, виявляються менш конкурентоспроможними і тому мають вищу вірогідність

банкрутства. А отже, ціновий чинник на сільськогосподарську продукцію в умовах ринку не може бути визначником, який би забезпечував сільськогосподарське підприємство відносним благополуччям та зменшував би при цьому ризик банкрутства підприємства.

Тому підлягає обов'язковому контролю правильність оцінки готової продукції, а також виконання умов договорів-поставок за обсягом, термінами, вартістю, асортиментом готової продукції сільськогосподарського виробництва.

Зазначимо, що для організації контролю готової продукції сільськогосподарського виробництва необхідно вивчити особливості структури, технології, організації сільськогосподарської діяльності. Вивчення виробничої та загальної структури *****дало змогу з'ясувати послідовність взаємодії його виробничих підрозділів, постачальницької і збутової діяльності, схематично зобразити взаємозв'язки між підрозділами (рис. 2.9).

Ця схема є основою в проведенні контролю готової продукції.

За результатами контролю готової продукції встановлено її важливість і зроблено акцент на необхідності посилення допомоги підприємствам аграрного комплексу і їхнім науковим дослідженням. Отже, виникає потреба в державній програмі підтримки таких сільськогосподарських підприємств шляхом використання відповідних позацінових економічних важелів.

Як відомо, у сільському господарстві робочий період (час безпосереднього використання живої праці) не збігається з періодом виробництва (час від початку виробництва товарів до одержання готової сільськогосподарської продукції).

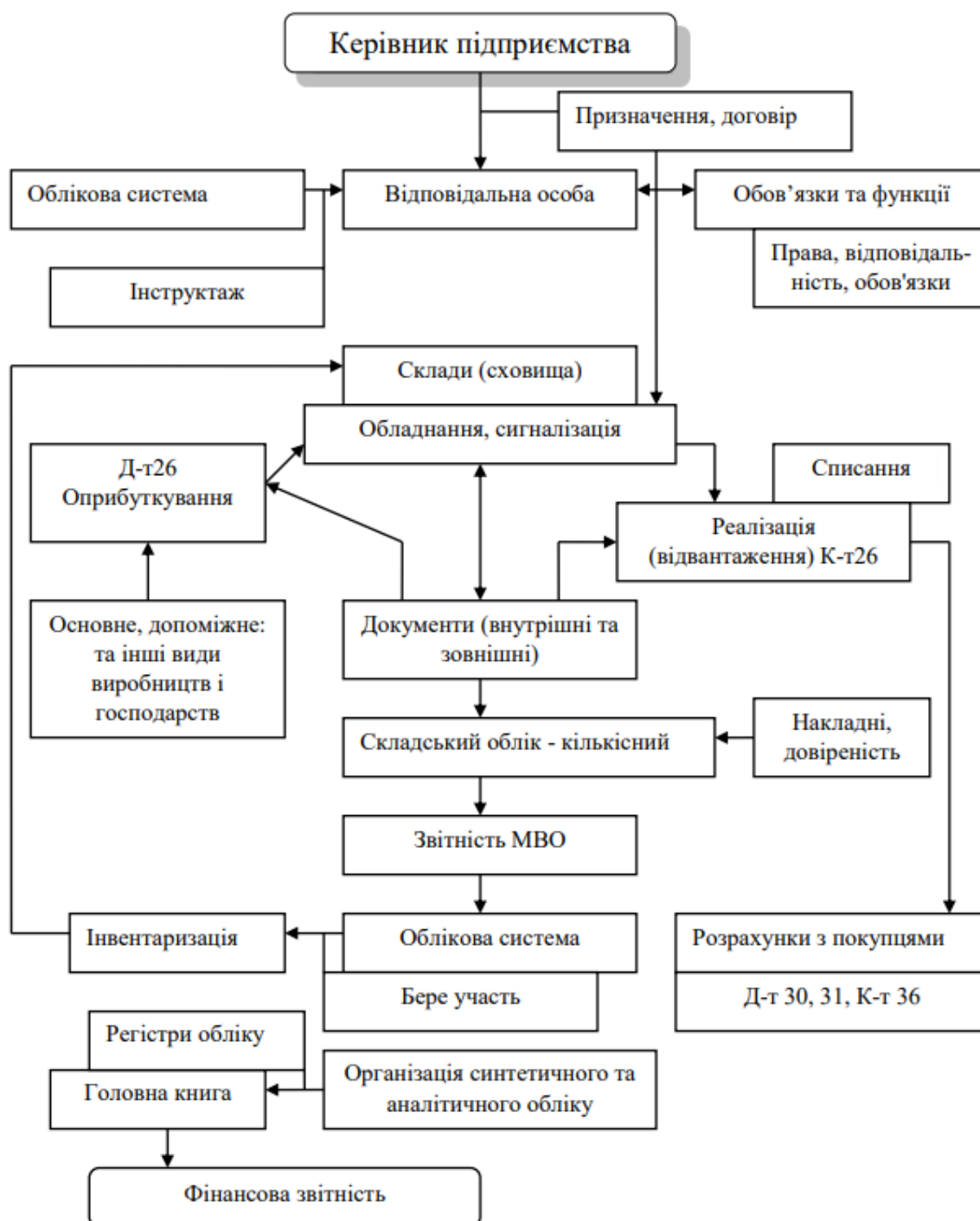

Рис. 2.9. Особливості взаємодії та послідовність контролю готової продукції

Джерело:

У результаті такої незбіжності виникає сезонність виробництва, яка проявляється у переривчастому, нерівномірному використанні засобів виробництва і робочої сили та нерівномірному надходженні доходів і продукції впродовж року.

Це вимагає розроблення заходів із пом'якшення чинника сезонності та врахування його під час вибору спеціалізації сільськогосподарського підприємства.

Залежність від природно-кліматичних умов спричинює необхідність створювати в аграрних підприємствах страхові резерви насіння і кормів на випадок неврожайного року, що може бути зумовлено форс-мажорними обставинами – посухою, повеннями, градобоєм тощо.

Отже, сільське господарство є кредитомісткою галуззю, що не може нормально розвиватися без залучення зі сторони банків чи інших кредитних установ додаткових фінансових ресурсів, у формі передусім короткострокових фінансових кредитів, з метою здійснення поточних платежів і забезпечення відповідної операційної діяльності, адже існує великий сезонний розрив між отриманням доходів і вкладенням оборотного капіталу.

У такій ситуації аграрним підприємствам для покриття сезонних витрат необхідно мати достатні суми коштів. Економічно невиправдано спеціально тримати тривалий час на такі витрати власні кошти. Значно ефективніше є кошти та мінімальні виробничі запаси формувати в розрахунках за рахунок власних джерел, а понад мінімальних виробничих запасів – позичкових, за рахунок кредитів.

РОЗДІЛ 3

ОПТИМІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

3.1. Рекомендації щодо вдосконалення організації облікового процесу готової продукції

Узагальнювальні показники обсягу виробництва готової продукції та її реалізації є одними з головних показників, які характеризують діяльність***** ***** . У забезпеченні отримання підприємством прибутку важливе значення належить системі контролю і обліку результатів виробництва й реалізації, а також ухвалення управлінських рішень стосовно виробничої і реалізаційної програми на різних рівнях. А отже, сьогодні головне завдання обліку готової продукції полягає в забезпеченні оперативного регулювання її виробництва й реалізації із врахуванням особливостей національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку [40, с. 232].

Для ухвалення управлінських рішень необхідна вичерпна інформація, отримати яку неможливо за відсутності системних і комплексних підходів стосовно обліку продукції. Під час організації обліку готової продукції важливо визначити правильно її характер. Щоб спростити це завдання, її групують за ступенем готовності, формою, технологічною складністю. За останньою ознакою готова продукція поділяється на просту й складну. Окрім того, складна за технологічною складністю готова продукція може мати вигляд основної, супутньої та побічної продукції, як результат виробничої діяльності.

Результатом єдиного технологічного процесу, в якому виробляється одночасно кілька видів продукції, є складна продукція. Основну продукцію виробляють у рамках комплексного виробництва, яке організоване спеціально для створення саме цього виду продукції.

В одному технологічному циклі разом з основною продукцією отримують супутню продукцію, що відповідає стандартам якості і може використовуватися для подальшої обробки чи реалізації без додаткових витрат на доведення.

Побічна продукція є додатковим результатом виробничого процесу, особливість її – відсутність необхідності додаткових витрат для подальшої реалізації, це дає змогу підвищувати економічну ефективність виробництва.

Поділом продукції на основну, супутню і побічну відображається важливість в оптимізації використання ресурсів у комплексних виробничих процесах, яка сприяє зниженню витрат та підвищенню прибутковості.

Другорядне значення має виробництво побічної продукції, оскільки воно не є основним завданням підприємства, а тому від її реалізації прибуток звичайно має невеликі обсяги. Однак на неї існує суспільний попит, себто вона є об'єктом продажу і тому визнається одним із видів готової продукції.

Отже, відмінності між побічною і основною та супутньою продукцією полягають в отриманні від продажу побічної продукції менших економічних вигід та відсутності витрат на доведення її до прийнятного стану, орієнтованого на споживання [38, с. 22].

Багато спільного мають за своїми ознаками побічна продукція та відходи. З виробництва побічна продукція виходить як готовий продукт, який не потребує обробки (до прикладу, тирса). А отже, певну частину відходів, що не потребує знешкодження й користується попитом, можна зарахувати до готової продукції, як різновид побічної. Завдяки цьому разом із продукцією відходи збільшують економічні вигоди підприємства.

Як визначено в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, підприємство самостійно вирішує, застосовувати чи не застосовувати йому в обліку рахунки третього і нижчих порядків, тобто вести аналітичний облік. Причому з огляду на потреби управління, контролю, аналізу та звітності, підприємством можуть вводитися нові субрахунки, з обов'язковим збереженням кодів субрахунків, що передбачені вказаною вище Інструкцією. Вважаємо, що ведення більш деталізованого обліку готової продукції є найдоцільнішим інструментом її контролю.

Таким чином, з метою спрощення обліку готової продукції доцільне його

ведення за видами готової продукції. Для цього доцільно було б використовувати субрахунки 261 «Основна продукція» та 262 «Побічна продукція» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Удосконалений план рахунків щодо обліку готової продукції

Синтетичні рахунки		Субрахунки		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
26	Готова продукція	261	Основна продукція	Промисловість, сільське господарство тощо
		262	Побічна продукція	

Джерело: власна розробка автора

За дебетом рахунку 26 «Готова продукція» та за кредитом на рахунку 23 «Виробництво» відображається операція «Оприбутковано на складі готову продукцію». Якщо необхідно відобразити виробництво побічної продукції, то робиться запис – дебет субрахунку 262 «Побічна продукція» та кредит рахунку 23 «Виробництво» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Удосконалена кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку, що відображають рух готової продукції на підприємстві

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	дебет	кредит
Оприбутковано з основного виробництва на склад готову продукцію	261 «Основна продукція»	23 «Виробництво»
Відображено передачу на склад побічної продукції власного виробництва для подальшої реалізації	262 «Побічна продукція»	23 «Виробництво»

Джерело: власна розробка автора

Основну частину товарної продукції *****становить готова продукція підприємства. На підприємстві, крім основної продукції, одержують побічну, яка за наявності попиту, як уже було зазначено, може приносити додатковий прибуток. Отже, введення нових субрахунків, тобто використання більш деталізованого обліку готової продукції, допоможе контролювати додаткові грошові надходження. А запроваджений в умовах зростання обсягів інформації автоматизований облік готової продукції істотно спростить контроль за господарськими процесами.

Отже, раціоналізувати підходи до обліку продукції та управління дає змогу класифікація продукції за технологічною складністю і формою. Визначення специфіки основної, супутньої й побічної продукції дозволяє краще оцінити її економічну значущість для підприємства. Незважаючи на другорядне значення побічної продукції, остання, завдяки попиту на неї як готовий продукт, збільшує економічні вигоди підприємства.

У формуванні економічних вигід підприємства відіграє також важливу роль врахування відходів як вторинної сировини. Відходи, що не потребують додаткових витрат на обробку й користуються попитом, можуть розглядатися як різновид побічної продукції. Це дає змогу збільшити прибутковість підприємства, забезпечити раціональне використання ресурсів.

Вважаємо, що така інформаційна база забезпечує в умовах мінливого зовнішнього середовища ухвалення оптимальних управлінських рішень стосовно модернізації процесів випуску і реалізації готової продукції «*****».

Завдяки впровадженню більш деталізованого синтетичного обліку досягається підвищення рівня контролю за рухом готової продукції. Таким підходом не лише вдосконалюється документальне забезпечення, а й підтримуються прозорість й ефективність виробничо-реалізаційних процесів. Завдяки цьому підприємство отримує можливість оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури й покращувати свої фінансові результати.

3.2. Покращення системи внутрішнього контролю готової продукції на підприємстві для забезпечення достовірності облікових даних

Готова продукція, будучи кінцевим результатом виробничого процесу й джерелом отримання прибутку, посідає центральне місце у виробничо-господарській діяльності. На підприємстві раціональна організація внутрішнього обліково-аналітичного контролю готової продукції являє собою важливу умову забезпечення ефективного управління ресурсами, підвищення конкурентоспроможності і зміцнення фінансової стійкості. За умов динамічних змін

економічного середовища, зростання конкуренції й потреби в адаптації до сучасних технологій, удосконалення обліково-аналітичного контролю як інструменту підвищення ефективності діяльності підприємства є особливо актуальним.

Основна мета внутрішнього контролю полягає у своєчасному, достовірному та повному відображенні інформації щодо обсягів, якості, собівартості і залишків готової продукції. Цією інформацією забезпечується оперативність управлінських рішень, є можливість своєчасно виявляти проблеми й реагувати на них. Необхідно для досягнення цієї мети створити систему контролю, яка ґрунтується на принципах достовірності, об'єктивності, оперативності, економічної доцільності і доступності інформації.

Для раціональної організації контролю необхідне впровадження сучасних професійних інформаційних програмних продуктів, які забезпечать автоматизацію облікових процесів та підвищення точності результативних даних. Для цього необхідно інтегрувати системи бухгалтерського, фінансового та управлінського обліку.

Знизити ризики втрати даних і забезпечити безперервний доступ до інформації дозволяє використання таких цифрових рішень, як хмарні технології, системи обліку на основі блокчейн тощо. Зокрема, сприяє прискоренню обміну інформацією між відділами суб'єкта господарювання та забезпечує її прозорість електронний документообіг.

Ефективна організація внутрішнього контролю готової продукції передбачає розподіл повноважень і відповідальності серед працівників. Важливим є забезпечення чіткого розмежування обов'язків між співробітниками, що займаються обліком, аналізом і контролем. За допомогою такого підходу можна уникнути конфлікту інтересів та мінімізувати ризики помилок чи шахрайства.

Важливо також регулярно проводити навчання працівників з метою підвищення їхньої кваліфікації і ознайомлення з новими методиками контролю виробництва, переміщення та реалізації готової продукції.

Особливу увагу, на нашу думку, належить приділити аналізу показників, які характеризують ефективність використання готової продукції. Наприклад, виявити резерви зниження витрат та підвищення прибутковості дозволяє вивчення співвідношення між собівартістю та рентабельністю продукції. Об'єктивно оцінити стан і результативність функціонування підприємства й ухвалити обґрунтовані управлінські рішення допомагає використання інструментарію фінансового аналізу, зокрема маржинального аналізу і аналізу беззбитковості.

Серед ключових аспектів внутрішнього контролю є система управління залишками готової продукції. Її потрібно організувати так, щоб уникати надмірного накопичення або дефіциту запасів, тобто забезпечувати їх оптимальний рівень. Доцільним для цього є використання методів прогнозування попиту та аналізу сезонності, а також автоматизованих систем управління складськими запасами. Оптимізацією складських процесів можливо досягти зменшення витрат на зберігання продукції та мінімізації ризиків втрати її якості.

Для забезпечення ефективності контролю готової продукції велике значення має аудит внутрішніх процесів. Виявляти «слабкі місця» у системі контролю та здійснювати їх коригування дозволяє регулярна перевірка відповідності ведення обліку встановленим стандартам і нормативам. Проведення аудиторських перевірок, окрім того, сприяє підвищенню довіри з боку зацікавлених сторін, якими є партнери, інвестори та клієнти.

Для вдосконалення внутрішнього контролю готової продукції необхідне також використання сучасних методів аналізу даних. До прикладу, обробляти великі обсяги інформації, виявляти тенденції, що можуть свідчити про проблеми в управлінні готовою продукцією, дозволяють методи Big Data і штучного інтелекту. Застосування таких технологій суттєво підвищує якість управлінських рішень та сприяє підвищенню конкурентоспроможності.

Організацією внутрішнього контролю готової продукції передбачається інтеграція виробничих процесів зі системами управлінського та фінансового

обліку. Завдяки цьому не тільки забезпечиться своєчасне відображення змін у залишках готової продукції, це й сприятиме взаємодії між різними структурними підрозділами підприємства. До прикладу, інтеграція виробничих та збутових підрозділів допоможе оптимізувати виробничі витрати, уникнути дефіциту або надлишкового виробництва продукції. А використання ERP-систем допоможе автоматизувати ці процеси й забезпечити для управлінців різного рівня їх прозорість. За такого підходу підвищується рівень контрольованості виробничих процесів, він сприяє відповідності їх стратегічним цілям підприємства.

Ще одним важливим напрямом удосконалення внутрішнього контролю є розроблення ключових показників ефективності (КПЕ), за допомогою яких можна оцінювати якість виконання функцій щодо управління готовою продукцією. На нашу думку, до таких показників доцільно зарахувати швидкість обороту запасів, собівартість одиниці продукції, рівень дефектності продукції та показники, що пов'язані зі задоволеністю попиту клієнтів. Вважаємо, що запровадження системи моніторингу КПЕ дасть змогу оперативніше відслідковувати відхилення від нормативів й ухвалювати відповідні управлінські рішення. Однак для того, щоб якомога точніше відображати стан справ на підприємстві, ці показники мають бути адаптовані до сучасних реалій ринку та специфіки діяльності суб'єкта господарювання.

Управління ризиками, що пов'язані з обліком та збереженням готової продукції, становить собою важливе завдання внутрішнього контролю. Ризики включають втрати продукції через обмеження термінів зберігання, псування, неправомірну поведінку чи помилки в обліку. З метою їх мінімізації необхідно сформувати ефективну систему безпеки й забезпечити її реалізацію (запровадження контролю доступу до складів, використання систем відеоспостереження, а також регулярна інвентаризація залишків на складі готової продукції). Для зниження ймовірності людських помилок важливо, крім того, застосовувати професійні автоматизовані спеціальні обліково-аналітичні програми. Розроблення і впровадження заходів з управління ризиками в

підсумку сприяють підвищенню до підприємства довіри з боку партнерів та клієнтів, мінімізації фінансових втрат.

На якість внутрішнього контролю готової продукції має суттєвий вплив також впровадження системи мотивації для працівників, відповідальних за облік та аналіз готової продукції.

Базуватися ефективна система стимулювання може на досягненні таких цільових показників, як підвищення швидкості обробки замовлень, зниження дефектності продукції, зменшення витрат з управління запасами. Забезпечення матеріального і нематеріального стимулювання, створення зрозумілих і прозорих критеріїв оцінки результатів сприяють підвищенню зацікавленості працівників у досягненні високих результатів роботи. Своєю чергою, це позитивно впливатиме на загальну ефективність внутрішнього контролю готової продукції.

Розробка стратегічного підходу до організації системи внутрішнього контролю готової продукції є також важливим кроком її вдосконалення.

Це передбачає постійне вдосконалення методів аналізу та управління, інтеграцію контролю із довгостроковими планами розвитку підприємства, формування чіткої політики щодо управління запасами. Так, зокрема, доцільним є впровадження методик прогнозування, якими враховуються впливи макроекономічних чинників, тенденцій ринку і сезонності попиту.

Такий підхід, на нашу думку, допоможе створити систему обліку і контролю, яка не тільки реагуватиме на поточні зміни, але й забезпечить стійкість суб'єкта господарювання на довгострокову перспективу.

Підсумовуючи, зазначимо, що в сучасних умовах господарювання необхідною умовою досягнення розвитку підприємства є раціональна організація внутрішнього контролю готової продукції. Інтеграція сучасних інформаційних технологій і професійних програмних продуктів, оптимізація складських процесів, розподіл відповідальності, впровадження ефективних методів аналізу дають змогу забезпечити високий рівень контролю, підвищують ефективність діяльності і сприяють підвищенню конкурентоспроможності

підприємства на ринку. Запровадження запропонованих нами заходів, вважаємо, створить основу для побудови системи управління готовою продукцією, що відповідатиме вимогам сучасної економічної системи й забезпечить стійке зростання підприємства.

Як засвідчує практика, в організації ефективного контролю за рухом готової продукції існує низка проблем, що пов'язані з оперативним відслідковуванням її надходження на склад та із вчасним списанням в зв'язку з її відвантаженням покупцям і наступним надходженням на рахунок підприємства грошових коштів. Усе це вимагає від обліково-аналітичного підрозділу підприємства, що забезпечує керівництво відповідною інформацією, організації контрольних операцій.

У *****з метою побудови ефективної системи внутрішнього контролю за рухом готової продукції потрібно вжити низку організаційних заходів стосовно первинного вдосконалення роботи обліково-аналітичного відділу підприємства, яка пов'язана з обліком і звітністю відносно даної групи активів.

Тому нами запропоновано організаційну схему здійснення внутрішнього контролю за рухом готової продукції ***** (рис. 3.1).

Формування на всіх етапах виробничо-господарського циклу готової продукції складної системи її внутрішнього контролю вимагає від суб'єкта господарювання забезпечення цього процесу відповідними фахівцями-обліковцями. Лише за таких умов можливе запровадження ефективної системи контрольно-облікової діяльності стосовно переміщення й реалізації готової продукції.

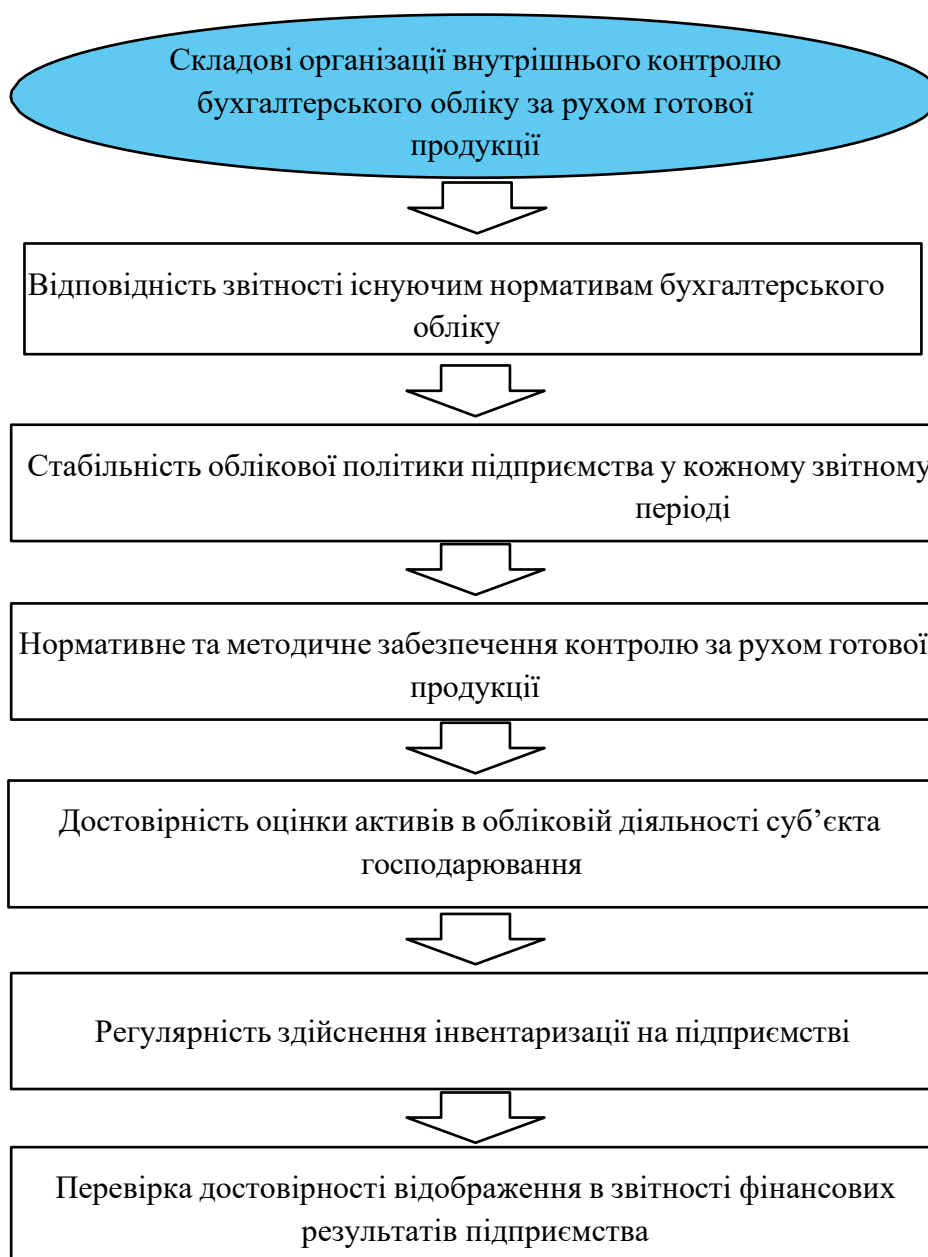

Рис. 3.1. Удосконалення організаційної схеми внутрішнього контролю операцій щодо руху готової продукції у «*****»

Джерело: власна розробка автора

Отже, ми дійшли висновку, що побудова, функціонування і вдосконалення системи внутрішнього контролю готової продукції підприємства має передбачати послідовний комплекс заходів, які спрямовані на забезпечення безперервності контрольно-облікових операцій стосовно контролю за рухом готової продукції, а також конкретний інструментарій для встановлення

причин відхилення її обсягу від планових показників у разі виявлення таких відхилень (рис. 3.2).

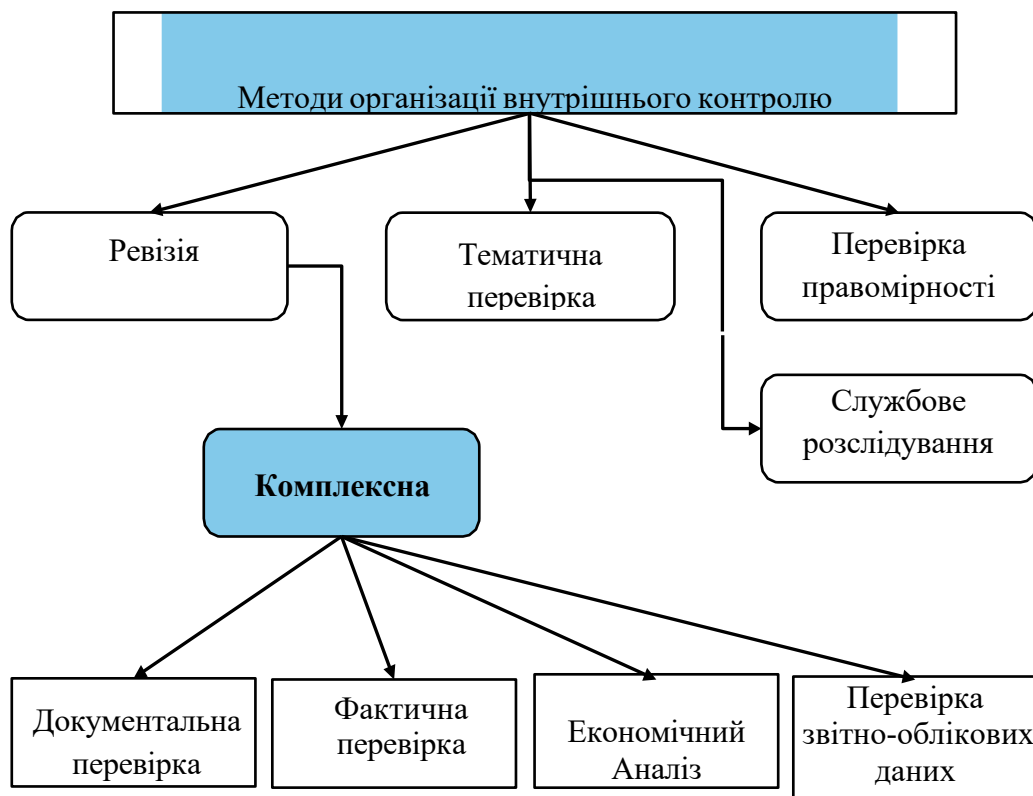

Рис. 3.2. Основні методи щодо організації внутрішнього контролю готової продукції у «*****»

Джерело: власна розробка автора

3.3. Роль інформаційних технологій у підвищенні оперативності та достовірності обліку готової продукції

Розвиток інформаційних і цифрових комп'ютерних технологій сприяє розробці й формуванню нових, більш ефективних систем збору інформації. А окрім того, як засвідчує практика, на вторинному етапі введення даних збільшується ймовірність помилок введення. Повністю уникнути їх можна за допомогою цифровізації всіх етапів збору й обробки інформації про рух на підприємстві готової продукції. А отже, вдосконалення інформаційної складової системи внутрішнього контролю готової продукції потребує комплексного

застосування доступних систем обробки даних, що їх можна використовувати для збору інформації про рух готової продукції.

Серед найсуттєвіших проблем під час застосування складних інформаційних систем контролю готової продукції є та, що стосується неточності введених даних. Основна причина виникнення цієї проблеми полягає в тому, що на етапі виробництва або транспортування готової продукції на склад зазвичай дані в комп'ютерні облікові системи щодо готової продукції вводять працівники цих підрозділів, які не є обліковцями і переважно не проходять кваліфікованого навчання стосовно введення таких даних. Зокрема, за даними перевірки результатів введення первинних даних на виробництві, виявлено постійну похибку запасів у 50 і більше відсотків, незважаючи на щотижневі постійні звірки даних. Себто, людський чинник стосовно фіксації даних з переміщення готової продукції зумовлює значні труднощі щодо забезпечення їх достовірності у комп'ютерній базі даних. Вирішення цієї проблеми можливо реалізувати впровадженням на кожному з етапів виробництва готової продукції штрих-кодів, оскільки штрихове кодування спеціально розроблене для операцій з внутрішнього контролю готової продукції і її інвентаризації.

У *****суттєвою проблемою є те, що на тепер на підприємстві застосовуються інвентарні ідентифікаційні номери запасів готової продукції та комплектуючих. Це призводить до введення неточних даних. Для уникнення цієї проблеми штрих-коди можна прикріпити до всієї товарної продукції, які потім сканувати під час будь-якої трансакції з її переміщення.

Ще одним способом у використанні штрих-кодів, який пов'язаний з організацією внутрішнього контролю, є контроль виробництва. Так, коли готова продукція проходить виробничу зону, виробничий персонал має взяти про неї інформацію з маршрутного аркуша, що додається до продукції, і ввести цю інформацію в локальний термінал введення даних. Завдяки цій інформації управлінський персонал підприємства дізнається, де наразі перебуває готова продукція. Ця інформація може бути використана також бухгалтерією для визначення витрат, складених для кожної окремої її позиції за асортиментом

на даний момент. Однак особа, що вводить дані, може ввести цей ідентифікатор неправильно, тому варто до такого маршрутного листа додати штрих-коди замість письмової ідентифікаційної інформації. Таким чином, облікова операція не потребуватиме ручного введення надрукованого запису, а перетвориться на сканування штрих-кодів у локальному терміналі введення даних.

У *****іншим важливим аспектом, що потребує розгляду в процесі вдосконалення системи внутрішнього контролю готової продукції, є електронний обмін даними. Організуючи власну систему внутрішнього контролю готової продукції, більшість підприємств, як свідчить практика, вважає, що паперовий документ потрібно занести вручну в комп'ютерну базу даних облікової документації. Проте завдяки сучасним інформаційним технологіям є альтернатива цьому трудомісткому підходу, де процес занесення даних працює за такою схемою: необхідний документ вставляють у сканер, а його індексаційний номер вводять у під'єднаний комп'ютерний термінал.

Отже, відбувається безпосереднє перетворення контрольно-облікового документа в цифрову форму, це робить його легкодоступним для будь-якого іншого спеціалізованого комп'ютерного терміналу в усіх підрозділах підприємства, пов'язаних з виробничим чи реалізаційним циклом руху готової продукції (рис. 3.3).

Як бачимо зі схеми (див. рис. 3.3), коли документ переводиться в цифровий формат, він ще не можна бути збережений у комп'ютерній базі даних, позаяк потрібно ще розробити систему індексації вхідних облікових документів.

З цією метою у систему потрібно ввести один чи кілька індексуєчих ідентифікаторів. Як такий ідентифікатор можна обрати унікальний номер, що призначається відсканованому документу. Це може бути певна дата, ім'я замовника готової продукції чи будь-яка інша інформація, що дасть змогу користувачеві системи знову легко отримати доступ до цього документа. Основним завданням є гарантувати, що цей обліково-контрольний документ у базі даних не буде втрачений.

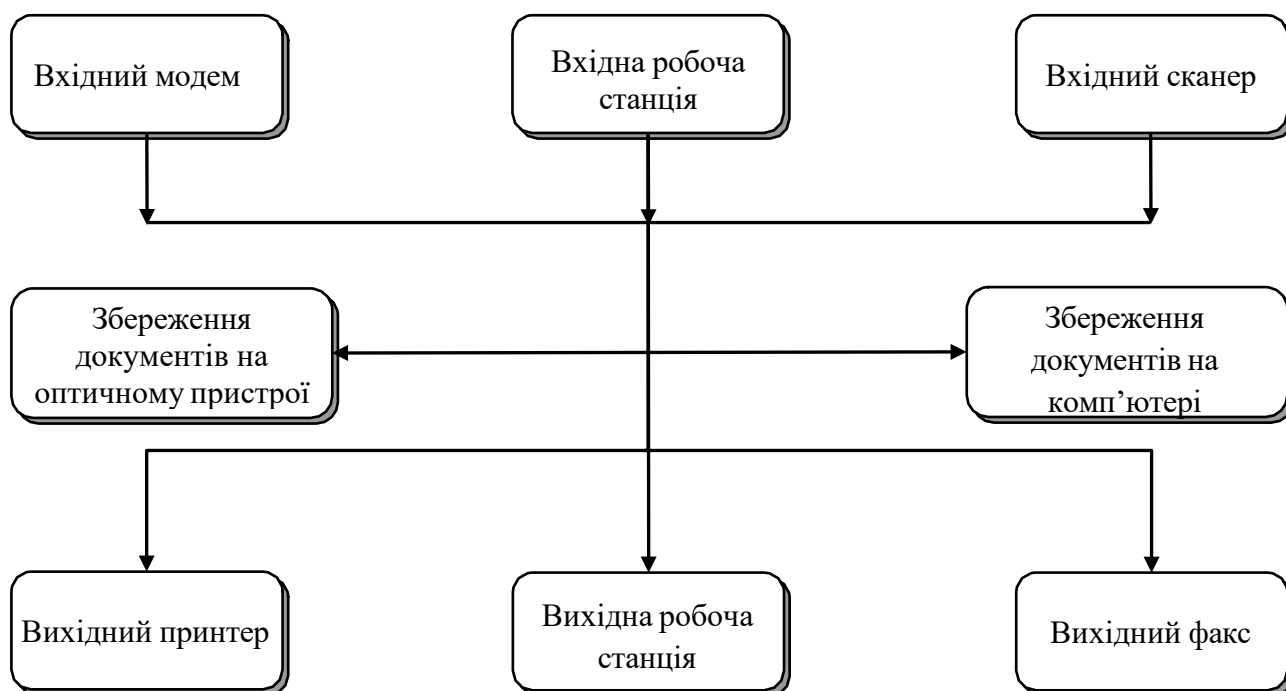

Рис. 3.3. Схема вдосконалення електронного обміну даними в процесі внутрішнього контролю операцій з готовою продукцією у «*****»

Джерело: власна розробка автора

При впровадженні у «*****» системи електронного обміну даними контролю готової продукції передбачене зберігання оцифрованих документів у запам'ятовуючому пристрої великої ємності. Такий пристрій забезпечує швидкий доступ до даних та може зберігати кілька терабайт інформації. Це критично необхідно, позаяк один обліковий документ, збережений з високою якістю зображення, може потребувати кількох мегабайт пам'яті. Окремо зберігається система індексування даних у високошвидкісному запам'ятовуючому пристрої, що спроможний сортувати великі файли з метою миттєвого віднайдення необхідного документа на запит контрольно-облікової операції.

Окреслений нами підхід до організації внутрішнього контролю готової продукції в її виробничому циклі відзначається простотою застосування та прозорістю (рис. 3.4). На нашу думку, такий підхід є достатньо ефективним для невеликих підприємств завдяки мінімізації затрат на його впровадження.

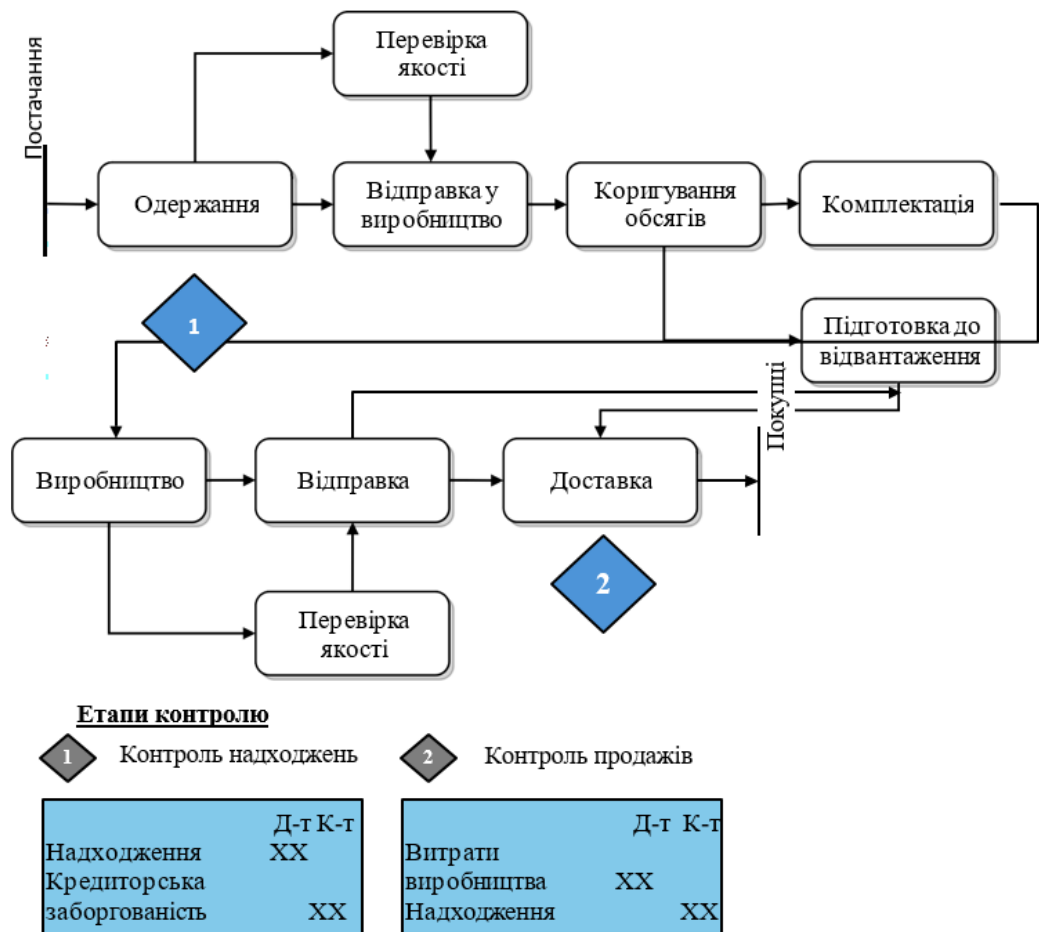

Рис. 3.4. Схема запровадження заходів щодо раціоналізації внутрішнього контролю операцій з готовою продукцією на підприємстві

Джерело: власна розробка автора

Визначаючи перелік заходів, які необхідні для запровадження у *****ефективної системи внутрішнього контролю готової продукції, доцільно зазначити послідовність реалізації окремих елементів вдосконалення цієї системи, яку необхідно здійснити в межах облікової політики підприємства:

❖ удосконалити методи організації внутрішнього контролю готової продукції на підприємстві завдяки застосуванню ефективніших схем взаємодії управлінських і облікових його підрозділів;

❖ удосконалити інформаційну систему внутрішнього контролю готової продукції;

❖ у процесі виробництва та обліку готової продукції запровадити

застосування штрих-кодів для підвищення ефективності обміну даними між різними підрозділами *****»»;

❖ удосконалити процес електронного обміну даними при організації внутрішнього контролю готової продукції.

Отже, можемо стверджувати, що за умови запровадження у *****запропонованого комплексу заходів, що спрямовані на вдосконалення системи внутрішнього контролю готової продукції з використанням сучасних інформаційних технологій, можна буде забезпечити прозорий контроль за всім циклом руху готової продукції на підприємстві, що дасть змогу підвищити результативність управлінських рішень і загальну ефективність виробничо-господарської діяльності цього суб'єкта господарювання.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами дослідження проблематики стосовно обліку реалізації готової продукції підприємства розкрито ключові аспекти економічної сутності, класифікації, організації аналізу та обліку готової продукції, а також окреслено шляхи її покращання.

У контексті класифікації підкреслюється необхідність систематизації готової продукції за функціональними ознаками, ступенем обробки, галузевою належністю тощо. Це сприяє більш точному визначенню собівартості, оптимізації процесів та формуванню маркетингової стратегії. Завдяки правильній класифікації створюється основа для оперативного управління, аналізу й контролю витрат, що підвищує операційну ефективність.

Досліджено нормативно-правове регулювання обліку готової продукції. Будь-яка діяльність, яка здійснюється в Україні, регулюється нормативними та правовими актами. Тому у праці проаналізовано нормативно-правове регулювання обліку готової продукції, зосереджено увагу на вимогах національних стандартів, зокрема П(С)БО 9 «Запаси» та П(С)БО 16 «Витрати», щодо організації обліку виробництва і збуту готової продукції, а також питанні наближення чинної нормативної практики до міжнародного досвіду обліку.

Описано порядок ведення обліку, яким передбачено чітку фіксацію оприбуткування продукції на склад після її виготовлення, використання обраного методу оцінки (до прикладу, за фактичною або нормативною собівартістю) та відображення руху й реалізації у фінансовій звітності. Для точного визначення фінансових результатів підприємства й ухвалення обґрунтованих управлінських рішень щодо ціноутворення і запасів ефективна організація цього обліку є критично важливою.

Готовою продукцією господарства є пшениця, боби сої, картопля. Найнеобхіднішим ресурсом для її одержання є сільськогосподарські угіддя.

Проведені розрахунки свідчать про наступне. Для одержання готової продукції *****користується 65,28 га сільськогосподарських угідь, понад 90 % з яких є орендованими. Позитивною тенденцією є зростання у 3,3 раза орендної плати за паї, зокрема за 1 га паю – у 2,6 раза. На 1 га сільськогосподарських угідь отримано прибутку 2613,36 грн, що на 2,4 % більше порівняно з 2022 р. Прибуток на 1 га ріллі теж зростає – на 10,5 %. Однак у 2023 р. прибуток на 1 га використовуваних площ різко скоротився через зменшення прибутку від реалізації готової продукції.

Для виготовлення продукції *****використовує застарілу техніку з високим коефіцієнтом зносу. Відповідно зменшується й вартість основних засобів у цілому та на 1 га сільськогосподарських угідь – відповідно на 55,1 % та 63,7 %. Сільськогосподарська техніка потребує оновлення.

У структурі посівів переважають посіви сої – 22,76 га, або 47,2 %. За аналізований період під соєю площі скоротилися на 21,8 %. Натомість зросли відведені площі для вирощування зернових культур. У 2024 р. на 10 га розпочато вирощування пшениці ярої. Загалом під зернові культури у 2024 р. використано 51,9 % посівних площ. Господарство у 2024 р. виробило 1116 ц зернових культур, з них пшениці озимої – 678 ц, що удвічі більше, ніж у 2022 р., і є результатом розширення посівних площ. За рахунок незначного зниження врожайності та суттєвого скорочення посівних площ на 27 % зменшилось виробництво сої. Натомість виробництво картоплі скоротилося на 25,5 % через скорочення площ наполовину та різке зниження врожайності.

Основою формування фінансових результатів підприємства є готова продукція. Зупинимося на формуванні чистого доходу від реалізації продукції. Проведені розрахунки є підставою для такого аналізу. Основою формування чистого доходу від реалізації продукції у 2022 р. була соя (58,9 %), а у 2024 р. – пшениця (57,7 %). Як уже було зазначено, господарство розширило площі під пшеницею і скоротило площі, відведені під сою. Тому зростання більше ніж удвічі реалізації пшениці та скорочення обсягів реалізації сої й зумовило такий результат. У формуванні чистого доходу роль картоплі є незначною, хоча ціна

реалізації 1 ц картоплі зросла від 345,4 грн у 2022 р. до 700 грн у 2024 р. Ціна реалізації пшениці, як бачимо, практично не змінилася (з незначним зниженням у 2023 р.). Дещо зросла, натомість, ціна реалізації сої. Однак не зміна ціни реалізації готової продукції вплинула на зростання на 6,3 % чистого доходу від її реалізації, а саме зростання обсягів реалізації.

За аналізований період собівартість реалізованої продукції знизилася на 8,6 %. Собівартість реалізації пшениці зросла на 102,6 %, що зумовлене зростанням обсягів реалізації, оскільки собівартість реалізації 1 ц суттєво знизилася. Відповідно й зниження собівартості реалізації сої і картоплі відбулося не за рахунок зниження собівартості реалізації 1 ц, яка суттєво зросла, а за рахунок зниження обсягів реалізації.

Найрентабельнішим у господарстві є виробництво пшениці. Якщо у 2022 р. рівень рентабельності всіх вирощуваних культур практично збігався, то у 2024 р. різко зріс рівень рентабельності виробництва картоплі – до 25,1 %, тоді як у 2023 р. виробництво картоплі було збитковим із рівнем збитковості 4,7 %. У 2023 р. рівень рентабельності виробництва пшениці зріс до 29,6 %, а у 2024 р. він знизився до 19,2 %. За аналізований період рівень рентабельності виробництва сої залишався практично без змін і становив у 2024 р. 11,8 %. У цілому рентабельність виробництва суттєво зросла (на 7,6 п.) і становила 16 %.

Основою для формування фінансових результатів підприємства в цілому є ефективність виробництва готової продукції. У господарстві інші доходи є незначними, а тому остаточний фінансовий результат господарства в цілому формує саме виробнича діяльність.

Уся готова продукція, яка вироблена *****протягом року, повністю реалізується до кінця поточного року й набуває грошової форми. Цей висновок зроблено на підставі того, що в оборотних активах балансу підприємства за всі поточні роки аналізованого періоду відсутня вартість готової продукції.

За результатами вивчення особливостей первинного документального оформлення, а також синтетичного і аналітичного обліку та контролю готової продукції, ми дійшли висновку, що облік готової продукції

*****здійснюється відповідно до встановлених правил і вимог. Однак внаслідок ведення переважної більшості облікових робіт ручним способом значно знижується оперативність обліку і контролю готової продукції, а також усієї системи інформаційного забезпечення ухвалення управлінських рішень.

А отже, основним напрямом удосконалення обліку та контролю готової продукції досліджуваного підприємства має стати їх повна комп'ютеризація.

Пропонуємо такі рекомендації для подальшого покращання обліку готової продукції:

Ключовим елементом для ефективного управління виробничою і реалізаційною діяльністю *****є раціоналізація системи обліку готової продукції. Основна мета вдосконалення облікової системи – забезпечити оперативне регулювання процесів виробництва й реалізації готової продукції з урахуванням специфіки основної і побічної продукції. Підвищити деталізацію облікової інформації, що відповідає сучасним вимогам національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, дозволяє застосування субрахунків для класифікації готової продукції.

Введення субрахунків 261 «Основна продукція» та 262 «Побічна продукція» дає змогу більш чітко відображати у фінансових документах підприємства обсяги різних типів продукції. Цим не лише спрощується процес ведення обліку – це сприяє оптимізації планування, аналізу та контролю за результатами господарської діяльності. Завдяки використанню цього підходу можливо враховувати специфіку побічної продукції, яка за наявності попиту приносить підприємству додатковий прибуток.

Впровадження автоматизованої системи обліку, особливо в умовах зростання обсягів інформації, суттєво підвищує якість та оперативність управлінських рішень. Завдяки автоматизації процесів обліку готової продукції знижуються ризики помилок, пов'язані з людським чинником, і забезпечується прозорість господарських операцій. Такі інструменти є важливим засобом адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища й забезпечення конкурентоспроможності.

Ключовим елементом забезпечення безперервності обліково-контрольних операцій підприємства є організація ефективної системи внутрішнього контролю за рухом готової продукції. Це вимагає вдосконалення діяльності обліково-аналітичних підрозділів, які зобов'язані забезпечувати своєчасне відображення операцій з переміщення та реалізації готової продукції, а також оперативне виявлення причин відхилень фактичних показників від планових. Сформована система внутрішнього контролю має передбачати комплекс організаційних заходів, що спрямовані на оптимізацію процесів обліку та звітності на підприємстві.

Критично важливим для підвищення точності й ефективності внутрішнього контролю є впровадження сучасних інформаційних технологій, таких як автоматизовані бази даних, системи штрихового кодування, електронний обмін інформацією. Впровадження штрих-кодів на етапах виробництва та транспортування продукції дає змогу мінімізувати вплив людського чинника та похибки введення даних. Електронний обмін даними забезпечує швидкий доступ до інформації про готову продукцію, знижує витрати на її обробку й підвищує оперативність управлінських рішень.

Таким чином, удосконалення системи обліку готової продукції у *****дає змогу значно покращити контроль за її виробництвом, обігом і реалізацією. Застосування зазначених заходів сприятиме оптимізації витрат, підвищенню прибутковості та ефективності ухвалення управлінських рішень, забезпечуючи підприємству стабільний розвиток у конкурентному мінливому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабаєв Ю. А. Облікова політика та її вплив на фінансові результати діяльності підприємства. *Фінанси України*. № 1. С. 54–60.
2. Баланюк І. Ф., Григорів О. О., Іванюк Т. Л. Організація обліку і контролю готової продукції підприємства. *Інноваційна економіка*. 2020. № 1-2. С. 157–163.
3. Бородкін О. С. Про формування і облік собівартості продукції за ринкових умов. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2012. № 3. С. 32–41.
4. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти, кореспонденція рахунків, звітність. Житомир : ЖІТІ, 2017. 512 с.
5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. Житомир, 2013. 672 с.
6. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. Житомир : Рута, 2016. 832 с.
7. Бухгалтерський облік: від знань до компетентностей : навч. посіб. для дистанційного навчання / В. М. Панасюк, Є. К. Ковальчук, І. В. Мельничук, Н. В. Мужевич. Тернопіль, 2020. 363 с.
8. Візіренко С. В., Шуляк С. А. Удосконалення обліку готової продукції та витрат на збут. *Управління змінами та інновації*. 2021. № 1. С. 24–29.
9. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С. Організація обліку: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів: Магнолія–2006, 2016. 438 с.
10. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. Київ : Центр навч. літ., 2007. 522 с.
11. Гончарова В., Савчина А. Нормативно-правове регулювання обліку готової продукції. *Grail of Science*. 2022. № 23. С. 55–57.
12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 10.09.2025).
13. Грабова Н. М., Добровський В. М. Бухгалтерський облік у виробничих та торгових підприємствах : навч. посіб. для ВНЗ. Київ : А.С.К., 2019. 624 с.
14. Грабова Н. М., Кривонос Ю. Г. Облік основних господарських операцій

в бухгалтерських проводках : навч. посіб. Київ : А.С.К., 2017. 416 с.

15. Гук Н., Сідлярчук Б., Боднарчук Д. Цифрові технології в агробізнесі. Сучасний менеджмент: витoki, реалії та перспективи розвитку: тези доп. XI Всеукр. студент. наук.-практ. конф., присвяч. 74-й річниці від дня народження д.е.н., професора Петра Степановича Березівського. Львів, 2025. С. 42-44.

16. Гуцаленко Л. В. Управлінський облік : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2020. 371 с.

17. Должанський М. І., Должанський А. М. Бухгалтерський облік в Україні з використанням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку : навч. посіб. Львів : Львів. банк. ін-т НБУ, 2003. 494 с.

18. Должанський М. І., Должанський А. М. Бухгалтерський облік в Україні з використанням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку : навч.-метод. посіб. Львів : ЛНУ, 2020. 102 с.

19. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2023. 238 с.

20. Жук В. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. 648 с.

21. Жук В. М. Нові методологічні засади обліку сільськогосподарської діяльності та проблеми практичного застосування П(С)БО 30 «Біологічні активи». *Облік і фінанси АПК*. 2006. № 6. С. 34–42.

22. Зенько Б. В. Готова продукція : особливості обліку. *Вісник: право знати все про податки і збори*. 2017. № 11. С. 6–17.

23. Ільїна О. П. Інформаційні технології бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2020. № 12. 688 с.

24. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом М-ва фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.help/law/291/> (дата звернення: 27.09.2025).

25. Клепар Г. І. Витрати підприємства в Податковому кодексі України та Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку : узгодженість

та суперечності. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. № 33. С. 96–100.

26. Лаврова-Манзенко О. О., Петриченко Є. О. Проблеми обліку готової продукції та шляхи їх уникнення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 20. С. 162–167.

27. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ : ЦУЛ, 2016. 372 с.

28. Мартинюк А. А. Методи зниження собівартості продукції на підприємстві. *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ, 2017. С. 85–87.

29. Меліхова Т. О., Грушевий С. С. Удосконалення документування обліку та контролю собівартості готової продукції з метою підвищення якості організації обліку. *Агросвіт*. 2023. № 21. С. 64–70.

30. Методичні рекомендації з обліку зерна. URL: http://blanki-ua.com.ua/zb_ct/19682/index.html (дата звернення: 24.09.2025).

31. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, IASB): список, стандарт, міжнар. док. від 01.01.2012 р. (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.12.2023).

32. Моссаковський В. К. Система контролю витрат за сучасних умов. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2020. № 9. С. 29–34.

33. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом М-ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://dtkt.com.ua/show/2cid09995.html> (дата звернення: 02.12.2025).

34. Національні стандарти бухгалтерського обліку в Україні: норм.-практ. довідник: навч. посіб. Львів: Інтелект-Захід, 2000. 188 с.

35. Никифорул Б. В. Витрати як базовий елемент господарської діяльності. *Економічний простір*. 2018. № 13. С. 298–303.

36. Осадча Г. Г. Аналіз взаємозв'язку витрати-обсяг-прибуток. *Збірник*

наукових праць. Харків, 2016. 142 с.

37. Паршин Ю. І., Паршина О. А. Основи економічного аналізу : навч. посіб. Дніпро : ФОП Дробязко С. І., 2020. 180 с.

38. Переверзєєва О. М. Облік готової продукції. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 20–25.

39. Передеренко Н. І. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Талком, 2018. 147 с.

40. Писаренко Т. М. Характеристика діючої методики організації обліку готової продукції. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2015. № 12(45), ч. 1. С. 231–239.

41. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 02.10.2025).

42. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755–VI. URL : <https://zakon.help/law/2755-VI> (дата звернення: 27.09.2025).

43. Подмешальська Ю. В., Прокопенко А. Ю. Удосконалення обліку та аудит доходів від реалізації готової продукції в умовах використання інформаційних систем та технологій. *Агросвіт*. 2021. № 1-2. С. 71–81.

44. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : затв. наказом М-ва фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL : <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021481.html> (дата звернення: 27.09.2025).

45. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. наказом М-ва фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021482.html> (дата звернення: 27.09.2025).

46. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» : затв. наказом М-ва фінансів України від

25.02.2000 р. № 39. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4382.html (дата звернення: 15.10.2025).

47. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» : затв. наказом М-ва фінансів України від 18.11.2005 р. №790. URL : <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021481.html> (дата звернення: 27.09.2025).

48. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: затв. наказом М-ва фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL : <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo> (дата звернення: 20.09.2025).

49. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 24.10.2025).

50. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996–XIV. URL : <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/buhgalterskiy-oblik/zakon-ukrayini-pro-buhgalterskiy-oblik-ta-finansovu-zvitnist-v-ukrayini/> (дата звернення: 27.09.2025).

51. Про затвердження Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ М-ва аграрної політики України від 18.05.2001 р. № 132. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN2842.html (дата звернення: 25.09.2025).

52. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку виробничих запасів в сільськогосподарських підприємствах : наказ М-ва аграр. політики України від 21.12.2007 р. № 929. URL : http://www.uazakon.com/documents/date_by/pg_gscmoz/index.htm (дата звернення: 27.09.2025).

53. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів : наказ М-ва статистики України від 21.06.1996 р.

№ 193. URL: <https://zakon.help/law/193-/> (дата звернення: 27.09.2025).

54. Про зерно та ринок зерна в Україні : Закон України від 4 лип. 2002 р. № 37-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15#Text> (дата звернення: 27.09.2025).

55. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 р. № 5007–VI. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T125007.html (дата звернення: 27.09.2025).

56. Реслер М. В. Випуск готової продукції: організація та методика. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znprchdtu/ (дата звернення: 29.08.2025).

57. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку і контролю в Україні в умовах євроінтеграції : монографія / Т. Г. Мельник та ін. Київ : Кондор, 2017. 226 с.

58. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ : Знання, 2014. 654 с.

59. Садовська І. Б., Божидарнік Т. В., Нагірська К. Є. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 688 с.

60. Слюсарчук Л. Облік готової продукції та її реалізації. *Вісник податкової служби України*. 2010. № 29. С. 42–48.

61. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : КНЕУ, 2018. 578 с.

62. Сопко В. Д., Завгородний В. О. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2019. 453 с.

63. Суріна К. П. Методики використання операційного аналізу у господарській діяльності підприємства. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2021. № 132. С. 36–39.

64. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ : ЦУЛ, 2018. 172 с.

65. Управлінський облік: навч. посіб. / З.-М. В. Задорожний, В. В. Муравський, В. З. Семанюк, І. Я. Омецінська. Тернопіль : ЗУНУ, 2023.

296 с.

66. Фадєєва О. М. Про методику використання операційного аналізу у господарській діяльності підприємства. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2019. № 132. С. 36–39.

67. Холод З. М. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 390 с.

68. Хом'як Р. Л., Лемішовський В. І. Бухгалтерський облік та оподаткування : навч. посіб. Львів : Бух. центр «Ажур», 2018. 112 с.

69. Хомин П. Ю. Енциклопедія бухгалтерського обліку. *Галицькі Контракти* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 150–153.

70. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 04.12.2025).

71. Шепель І. Сучасні можливості організації обліку витрат виробництва і готової продукції в умовах комплексної автоматизації. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55.

72. Юзва Р. П. Моделювання в системі обліку, аналізу та аудиту. *Інноваційна економіка*. 2019. № 2. С. 168–171.